

ZAPISNIK
sa 31. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore,
održane 27. februara 2019. godine

Sjednica je počela u 13 sati i 5 minuta.

Sjednici je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi/ce Odbora: Mirsad Murić, mr Mihailo Anđušić, Momčilo Martinović, dr Nedžad Drešević i poslanica mr Branka Tanasijević, zamjena člana Odbora dr Suada Numanovića, u skladu sa članom 65 Poslovnika Crne Gore.

Sjednici nijesu prisustvovali članovi Odbora dr Budimir Aleksić i dr Ljiljana Đurašković.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovala Blanka Radošević-Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Aleksandra Popović, samostalna savjetnica I u Direktoratu za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: mr Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Milan Radović, programski direktor NVO "Građanska alijansa", Danijel Kalezić, predsjednik Upravnog odbora Crnogorska LGBTQ Asocijacija Queer Montenegro i Bojana Jokić, predsjednica Upravnog odbora LGBT Foruma Progres.

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sljedeći

D N E V N I R E D:

- 1. PREDLOG ZAKONA O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU LICA ISTOG POLA;**
- 2. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U JANUARU I FEBRUARU 2019. GODINE:**
 - (1) Informacija sa Konferencije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport održane povodom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta u Podgorici, 25. januara 2019. godine;
 - (2) Informacija sa Sastanka posvećenog pregledu dosadašnjih rezultata i planiranju Plana rada Vlade Crne Gore i Predstavništva UNICEF-a za period 2019-2020. godina, održanog u Podgorici 6. februara 2019. godine;
 - (3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode Momčila Martinovića na Sastanku na kojem je predstavljen Nacrt strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019-2023. godina, održanom u Podgorici 14. februara 2019. godine;
 - (4) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode dr Suada Numanovića na Okruglom stolu "Učešće osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu", održanom 26. februara 2019. godine;
- 3. DOPIS SAVJETA ZA GRAĐANSKU KONTROLU RADA POLICIJE, BROJ 00-63-8/19-5 OD 8. FEBRUARA 2019.GODINE; I**
- 4. TEKUĆA PITANJA.**

PRVA TAČKA - PREDLOG ZAKONA O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU LICA ISTOG POLA

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je podsjetio prisutne da je Vlada Crne Gore utvrdila Predlog zakona o životnom partnerstvu lica istog pola na 104. sjednici održanoj 27. decembra 2018. Ključni razlog za donošenje ovog zakona je dosadašnje nepostojanje normativnog akta kojim se uređuju prava životnih partnera istog pola, kao i postojanje obaveze poštovanja ljudskih prava svih građana.

Uvodno obrazloženje Predloga zakona dala je generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević Marović.

Saopštila je da su sva ljudska prava dostupna svima, odnosno da su sva lica jednaka bez obzira na bilo koje lično svojstvo. Životno partnerstvo lica istog pola predloženo Predlogom zakona predstavlja najrasprostranjeniji model uređenja istopolnih zajednica i najbolje rješenje zakonodavca pri uređenju životne zajednice lica istog pola. Taj model je prepoznat u najvećem broju država članica EU. Podsjetila je da su tokom 2015. i 2016. godine, uz pomoć eksperata Savjeta Evrope i domaćih stručnjaka, uradili Analizu modela zakona o životnom partnerstvu lica istog pola u zemljama Evropske unije i zemljama regiona i Analizu koja se bavila unutrašnjim pravnim poretkom Crne Gore kako bi utvrdili model koji najbolje odgovara crnogorskim uslovima. U okviru druge Analize detaljno je sagledan i analiziran važeći pravni okvir koji reguliše oblasti značajne za donošenje ovog zakona, među kojima su Ustav Crne Gore, Porodični zakon, Zakon o nasljeđivanju, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti. Istakla je da će se zakon primjenjivati isključivo na istopolne parove i da su njegove odredbe usklađene sa Ustavom Crne Gore. Predlogom zakona su propisani uslovi koji se moraju ispuniti kako bi partnerstvo moglo da se zaključi, postupak zaključenja i prestanka partnerstva, uređen je matični registar životnog partnerstva, pravna dejstva partnerstva i normirano izdržavanje partnera, kao jedna od najvažnijih posledica partnerstva. Utvrđena je obaveza partnera koji nije roditelj djeteta da izdržava djecu partnera kada nemaju srodnika koji je po zakonu obavezan da ih izdržava. Takođe, propisano je pravo partnera koji nije roditelj djeteta, a živi u zajednici sa partnerom da može donositi svakodnevne odluke i u hitnim slučajevima hitne odluke o djetetu, uz obavezu da odmah o postupanju obavijesti partnera koji je roditelj djeteta. Detaljno su regulisani imovinski odnosi partnera i propisano je da partneri imaju pravo na međusobno nasljeđivanje. Regulisan je i poreski status partnera u smislu oslobađanja plaćanja poreza na promet nepokretnosti u slučaju prometa nepokretnosti nastalog između partnera u toku trajanja zajednice. U pogledu prava i obaveza u sistemu zdravstvenog osiguranja i zaštite, kao i u pogledu prava iz socijalne i dječje zaštite, istopolni partneri su izjednačeni sa bračnim drugovima. Regulisano je pravo na posjete partnera za vrijeme izdržavanja kazne zatvora. Najveći broj odredbi Predloga zakona odnosi se na niz prava i obaveza koje se za heteroseksualne partnere podrazumijevaju i dio su našeg svakodnevnog života.

U raspravi su učestvovali poslanici: Momčilo Martinović, mr Branka Tanasijević, dr Nedžad Drešević, dr Halil Duković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, predsjednik Upravnog odbora NVO Crnogorska LGBTIQ Asocijacija Queer Montenegro Danijel Kalezić i predsjednica Upravnog odbora LGBT Forum Progres Bojana Jokić.

Član Odbora Momčilo Martinović smatra da o svakom pitanju treba otvoreno razgovarati kako bi se utvrdila najbolja moguća rješenja. Značajnom smatra i porast podrške javnosti ovom Predlogu zakona, čemu su doprinijele i organizacije civilnog društva. Takođe, podsjetio je da je u prethodnom periodu ovo bila tabu tema u Crnoj Gori, pa je bitna i društvena podloga za implementaciju ovih rješenja. Javnosti treba jasno predstaviti čija prava su do sada bila ugrožena i koja prava im se obezbjeđuju Predlogom zakona. Interesovao se za iskustva Evropske unije i država iz okruženja u ovoj oblasti.

Poslanica mr Branka Tanasijević je istakla da je pravo na različitost osnovno ljudsko pravo i da se nijedna društvena grupa ne može smatrati manje vrijednom. Podsjetila je da je Zakonom o zabrani diskriminacije zabranjena diskriminacija pripadnika LGBT zajednice, a Zakonom o zdravstvenom osiguranju dozvoljena je promjena pola u skladu sa medicinskim indikacijama, pri čemu država plaća 80% troškova. Sve to govori da se ova tema ne otvara prvi put sada. O homoseksualizmu se ne govori samo u modernom dobu, već je to stil života koji je postojao i u antičkom periodu. Smatra da Predlog zakona o životnom partnerstvu lica istog pola predstavlja samo formalizaciju stvarnog života. Uvjerenja

je da naši sugrađani imaju pravo da žive život dostojan čovjeka ukoliko ne ugrožavaju prava drugih građana. Smatra da Crna Gora još uvijek nije spremna da istopolnim parovima omogući usvajanje djece, što nije ni predloženo Predlogom zakona. Sa sociološkog aspekta, porodica prokreacije i porodica orijentacije liče jedna na drugu, a ako je homoseksualizam stil ponašanja, onda bi dijete koje bi živjelo u takvoj zajednici moglo kopirati taj model, pa neko ko nije predisponiran da bude homoseksualac, to ipak postane. Zaključila je da registracija životnih partnerstava lica istog pola odgovara našoj sadašnjoj stvarnosti, kulturnim obrascima, običajima i normama i sigurna je da će predloženo zakonsko rješenje biti usvojeno u Skupštini Crne Gore.

Član Odbora dr Nedžad Drešević je saopštio da poštuje pripadnike LGBT populacije i njihovo mišljenje, opredjeljenje i prava, ali smatra da crnogorsko društvo u ovom trenutku nije spremno za predloženi zakon. Plaši se da će nakon njegovog usvajanja Crna Gora imati probleme, sa kojima se, primjera radi, Hrvatska već suočava, jer su protiv nje Sudu podnešene tužbe zbog onemogućavanja usvajanja djece partnerima u istopolnim zajednicama. Takođe, brojne države se suočavaju sa problemima koji se odnose na poštovanje prava djeteta nakon razvoda partnera. Pitanje je i ko bi u ime djeteta mogao da odluči da li ono želi da živi u zajednici istopolnih partnera.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saglasan da svako ima pravo na svoje mišljenje i dobro je da se čuju različita mišljenja o ovoj temi. Saopštio je da šest država članica Evropske unije ne priznaje partnerstvo istopolnih parova i to: Rumunija, Bugarska, Slovačka, Poljska, Litvanija i Letonija, dok osam država članica EU priznaje registrovano partnerstvo osoba istog pola i to: Hrvatska, Kipar, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Italija i Slovenija. Takođe, 14 država članica EU dozvoljava sklapanje istopolnog braka i to: Holandija, Belgija, Španija, Švedska, Portugalija, Irska, Danska, Francuska, Velika Britanija, Luksemburg, Finska, Njemačka, Malta i Austrija. Zemlje Zapadne Evrope su mnogo ranije počele rješavati ovu tematiku, a Holandija je prva država u svijetu koja je 2001. omogućila sklapanje braka istopolnim parovima, dok je 1998. usvojila Zakon o registrovanom partnerstvu. Donošenje zakona koji se tiču prava LGBT zajednica nije negativno uticalo na demokratski i ekonomski razvoj ovih država. Predsjednik Odbora je mišljenja da svaki novi zakon donosi i nove izazove sa kojima se treba suočiti, podsjećajući da su mnogo veći izazovi bili prije par godina na početku priče o ljudskim pravima LGBT osoba. U proteklom periodu u Crnoj Gori je napravljen veliki iskorak u poštovanju ljudskih prava svih građana, a posebno osjetljivih društvenih grupa. Smatra da je ovaj Predlog zakona značajan iskorak i cilj njegovog donošenja je unapređenje ljudskih prava i sloboda. Predlog zakona ima i nedostataka koji će se u predstojećim godinama rješavati. Moraju se razumjeti i tradicionalne vrijednosti koje se njeguju u Crnoj Gori, ali pojedine stavove treba mijenjati. Ovim Predlogom zakona niko se ne favorizuje, već se stvaraju uslovi da svi budu jednaki. Bitno je da se svaki građanin Crne Gore osjeća slobodno i da može da uživa svoja ljudska prava, a da niko ne može da ga diskriminiše zato što je drugačiji. Podrškom Predlogu zakona se dokazuje da je Crna Gora na dobrom putu, putu jačanja ljudskih prava i sloboda, uvažavanja svih različitosti i poštovanja drugih i drugačijih. Uvjeren je da mladi ljudi pružaju podršku ovakvim rješenjima radi postizanja jednakosti među ljudima.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je saopštio da je Sekretarijat Odbora evidentirao određeni broj pravno-tehničkih grešaka i s tim u vezi Odbor je predložio tri Amandmana na Predlog zakona koji se tiču roka uspostavljanje registra partnerstava i donošenje podzakonskih akata. Pozvao je predstavnicu predlagača da se u završnoj riječi izjasni o tri Amandmana Odbora i određenim pravno tehničkim korekcijama.

Zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda mr Siniša Bjeković je podsjetio da je institucija Zaštitnika inicirala donošenje ovog zakona 2012. Smatra da ovo nije poseban iskorak Vlade Crne Gore ili bilo kog drugog državnog organa, jer je riječ o međunarodno-pravnoj obavezi, ako se ima u vidu da je Evropski sud za ljudska prava u više predmeta, među kojima je i predmet *Oliari i drugi protiv Italije* zaključio da je obaveza države da isto pitanje reguliše. Ističući da institucija Zaštitnika podržava cilj ovog zakona kojim će se riješiti niz praktičnih pitanja, zaključio je da se ovim potvrđuje da se ljudska prava i slobode u ovom trenutku u Crnoj Gori implementiraju. Saopštio je da će shodno Zaključku Vlade uslijediti izmjena niza zakona radi ujednačavanja propisa. Predlogom zakona nije propisana mogućnost usvajanja djece, starateljstva nad djecom i predložena rješenja se u suštini tiču odnosa između partnera istog pola. Njime se implementiraju postojeći međunarodni standardi, prije svega oni koji su propisani Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Nijedno društvo, uključujući i crnogorsko nije uvijek spremno i nema društvenu podlogu za implementaciju svakog propisa. Plaši se da naše društvo nije bilo spremno ni kad je donešen Zakon o

rodnoj ravnopravnosti, Zakon o zabrani diskriminacije i još jedan broj zakona. Kad bi se čekalo na spremnost društva, brojni zakoni ne bi bili usvojeni. Ovaj Predlog zakona je standard vezan za zajednicu i ne tiče se društvene podloge, pa ostaje da se vidi kako će društvo reagovati, zbog čega je i definisan rok od godinu dana do početka primjene zakona.

Predsjednik Upravnog odbora NVO Crnogorska LGBTIQ Asocijacija Queer Montenegro Danijel Kalezić je ukazao da su prve inicijative za izradu ovog Predloga zakona potekle od nevladinih organizacija krajem 2011. i da je 2013. godine Crnogorska LGBTIQ Asocijacija Queer Montenegro podnijela konkretnu inicijativu potpisanu od 236 lica, što je kasnije rezultiralo formiranjem Radne grupe koja je prošle godine pripremila Nacrt zakona. U Radnoj grupi su učestvovali predstavnici NVO Juventas, LGBT Forum Progres i Queer Montenegro. Veoma je zadovoljan Predlogom zakona i vjeruje da će njegovim usvajanjem pripadnici LGBT zajednice konačno prestati da žive kao građani drugog reda i da više neće biti obespravljani. Ocijenio je da Predlog zakona u velikoj mjeri sadrži odgovore na probleme LGBT zajednice. U praksi, imaju partnerstva, ali nemaju prava po tom osnovu. Važnom je istakao podršku ovom zakonu među opštom javnošću koja je povećana sa 18% u 2016. na 55% u januaru 2019. godine. Mišljenja je da bi rok za početak primjene zakona mogao biti kraći od godinu dana. Smatra da nema potrebe da se čeka veća podrška šire javnosti i velika društvena saglasnost za predloženo zakonsko rješenje koje je kompromis između potreba LGBT zajednice, međunarodnih obaveza Crne Gore i društvene realnosti u kojoj živimo. Uvjeren je da je Predlog zakona veoma važan za ukupan koncept ljudskih prava u Crnoj Gori.

Predsjednica Upravnog odbora NVO LGBT Forum Progres Bojana Jokić je saglasna da je Predlog zakona od istorijskog značaja za pripadnike LGBT zajednice u Crnoj Gori. Izrazila je očekivanje da će Predlog zakona biti usvojen u Skupštini i da će u narednim godinama biti prostora za njegovo unapređenje. Saopštila je da LGBT osobe u Crnoj Gori već žive u zajednicama, imaju djecu, jer LGBT osobe mogu biti biseksualne i imati biološku djecu. Izvršavaju svoje obaveze prema državi, a nemaju određena prava. Smatra da svaki pojedinac u društvu treba da uživa osnovna ljudska prava, a Predlogom zakona se omogućava minimum prava za nekih 6-10% stanovništva Crne Gore koji su pripadnici LGBT zajednice.

U završnoj riječi predstavnica predlagača Blanka Radošević-Marović je istakla da je predlagač imao veoma ozbiljan pristup u utvrđivanju Predloga zakona. Aktivnosti na izradi Predloga zakona o životnom partnerstvu lica istog pola nijesu počele formiranjem Radne grupe, nego 2011. godine i to inicijativom, odnosno Ustavnom žalbom koju su Ustavnom sudu podnijeli aktivisti civilnog društva, a potom inicijativom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore 2012. godine, nakon čega je Ustavni sud utvrdio da ne postoji prepreka za usvajanje posebnog zakona kojim će se regulisati životna zajednica osoba istog pola. Podsjetila je na prvu Strategiju za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori iz 2013. kojom je utvrđena obaveza unapređenja zakonodavnog okvira- krivičnog i antidiskriminacionog zakonodavstva, ali i unapređenja zakona po pitanju zajednice života lica istog pola. Takođe, podsjetila je da su u pripremi Predloga zakona urađene dvije Analize. Prva je podstaknuta TAIEX-ovom misijom u Crnoj Gori koja je pripremila analizu stanja po ovom pitanju u: Austriji, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Italiji, Holandiji i Norveškoj, a druga analiza koja je urađena uz pomoć eksperata Savjeta Evrope sadrži regionalna iskustva u ovoj oblasti. U toku 2016. angažovan je domaći stručnjak koji je u saradnji sa ekspertskom grupom, sačinjenom od predstavnika ministarstava i nevladinih organizacija, uradio analizu domaćeg zakonodavstva. Navela je da su sve analize dostupne na web sajtu Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Podsjetila je da je Zakonom o zabrani diskriminacije, koji je nakon izmjena iz 2017. godine od Evropske komisije dobio ocjenu potpune usklađenosti sa evropskim standardima, propisano da je zabranjen svaki oblik diskriminacije po osnovu ličnih svojstava, među kojima su i seksualna orijentacija, rodni identitet, interseksualne karakteristike i promjena pola. Bilo bi paradoksalno da se nakon usvajanja tog Zakona ne omogući osobama istog pola da po osnovu partnerstva uživaju prava koja imaju heteroseksualne osobe. Zaključila je da je postignut konsenzus članova Radne grupe oko sadržine Predloga zakona kojim se podstiče veći stepen demokratičnosti našeg društva i pokazuje da je Crna Gora riješila da eliminiše sve oblike diskriminacije po osnovu ličnih svojstava, što nije samo pravni standard, već i moralna obaveza.

Predstavnica predlagača je prihvatila tri Amandmana Odbora koji, u skladu sa članom 150 stav 3 Poslovnika Skupštine, postaju sastavni dio Predloga zakona. Takođe, prihvatila je predložene pravno tehničke korekcije.

Odbor je, većinom glasova (četiri “za” i dva “uzdržana”), podržao Predlog zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i predložio Skupštini da ga usvoji sa tri Amandmana Odbora koje je prihvatila predstavница predlagača.

Nakon rasprave, Odbor je na osnovu člana 69 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, podnio Skupštini

IZVJEŠTAJ O RAZMATRANJU PREDLOGA ZAKONA O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU LICA ISTOG POLA

Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, kao matični odbor, na 31. sjednici, održanoj 27. februara 2019. godine razmotrio je PREDLOG ZAKONA O ŽIVOTNOM PARTNERSTVU LICA ISTOG POLA, koji je podnijela Vlada Crne Gore.

Predstavница predlagača, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava je saopštila:

- da je predlagač imao veoma ozbiljan pristup u pripremi Predloga zakona i da aktivnosti za njegovu izradu nijesu počele formiranjem Radne grupe, nego 2011. godine Inicijativom, odnosno Ustavnom žalbom koju su Ustavnom sudu podnijeli aktivisti civilnog društva, a potom inicijativom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore 2012. godine, nakon čega je Ustavni sud utvrdio da ne postoji prepreka za usvajanje posebnog zakona kojim će se regulisati životna zajednica osoba istog pola;

- da je tokom 2015. i 2016. godine, uz pomoć eksperata Savjeta Evrope i domaćih stručnjaka, u okviru TAIEX misije, urađena Analiza modela zakona o životnom partnerstvu lica istog pola u zemljama Evropske unije (Austriji, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Italiji, Holandiji i Norveškoj) i zemljama regiona kao i Analiza unutrašnjeg pravnog poretka Crne Gore kojom je sagledan važeći pravni okvir (Ustav Crne Gore, Porodični zakon, Zakon o nasljeđivanju, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti) kako bi se utvrdio model koji najbolje odgovara crnogorskim uslovima;

- da je Zakonom o zabrani diskriminacije, koji je nakon izmjena iz 2017. od Evropske komisije dobio ocjenu potpune usklađenosti sa evropskim standardima, propisano da je zabranjen svaki oblik diskriminacije po osnovu ličnih svojstava, među kojima su i seksualna orijentacija, rodni identitet, interseksualne karakteristike i promjena pola zbog čega bi bilo paradoksalno osobama istog pola onemogućiti da po osnovu partnerstva uživaju prava koja imaju heteroseksualne osobe;

- da životno partnerstvo lica istog pola utvrđeno u Predlogu zakona predstavlja najrasprostranjeniji model uređenja istopolnih zajednica i najbolje rješenje zakonodavca, prepoznato u najvećem broju država članica EU kod uređenja životne zajednice lica istog pola;

- da su odredbe Predloga zakona usklađene sa Ustavom Crne Gore i da će se primjenjivati isključivo na istopolne parove;

- da su Predlogom zakona propisani uslovi koji se moraju ispuniti kako bi partnerstvo moglo da se zaključi, postupak zaključenja i prestanka partnerstva, uređen je matični registar životnog partnerstva, pravna dejstva partnerstva i normirano izdržavanje partnera, kao jedna od najvažnijih posledica partnerstva;

- da se najveći broj odredbi Predloga zakona odnosi na niz prava i obaveza koje se za heteroseksualne partnere podrazumijevaju i dio su našeg svakodnevnog života;

- da je Predlogom zakona utvrđena obaveza partnera koji nije roditelj djeteta da izdržava djecu partnera kada nemaju srodnika koji je po zakonu obavezan da ih izdržava i pravo partnera koji nije roditelj djeteta, a živi u zajednici sa partnerom, da može donositi svakodnevne odluke i u hitnim slučajevima hitne odluke o djetetu, uz obavezu da o postupanju odmah obavijesti partnera koji je roditelj djeteta;

- da su regulisani imovinski odnosi partnera, pravo na međusobno nasljeđivanje, poreski status partnera u smislu oslobađanja plaćanja poreza na promet nepokretnosti u slučaju prometa nepokretnosti nastalog između partnera u toku trajanja zajednice;

- da su u pogledu prava i obaveza u sistemu zdravstvenog osiguranja i zaštite i u pogledu prava iz socijalne i dječje zaštite istopolni partneri izjednačeni sa bračnim drugovima i
- da je regulisano pravo na posjete partnera za vrijeme izdržavanja kazne zatvora.

Tokom rasprave u kojoj su učestvovali članovi Odbora, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i predstavnici nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava pripadnika LGBT populacije ukazano je:

- da je ovaj Predlog zakona značajan iskorak u unapređenju ljudskih prava i sloboda, pri čemu se niko ne favorizuje, već se stvaraju uslovi da svi budu jednaki;
- da Predlog zakona o životnom partnerstvu lica istog pola predstavlja samo formalizaciju stvarnog života čime će se riješiti niz praktičnih pitanja u odnosu između partnera istog pola i da registracija životnih partnerstava lica istog pola odgovara našoj sadašnjoj stvarnosti, kulturnim obrascima, običajima i normama;
- da se o pravima LGBT populacije u Crnoj Gori ne govori po prvi put, jer je Zakonom o zabrani diskriminacije zabranjena diskriminacija pripadnika LGBT zajednice, a Zakonom o zdravstvenom osiguranju dozvoljena je promjena pola u skladu sa medicinskim indikacijama, pri čemu država plaća 80% troškova;
- da je homoseksualizam stil života koji je postojao i u antičkom periodu;
- da šest država članica Evropske unije ne priznaje partnerstvo istopolnih parova i to: Rumunija, Bugarska, Slovačka, Poljska, Litvanija i Letonija, osam država članica EU priznaje registrovano partnerstvo osoba istog pola i to: Hrvatska, Kipar, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Italija i Slovenija, a 14 država članica EU dozvoljava sklapanje istopolnog braka i to: Holandija, Belgija, Španija, Švedska, Portugalija, Irska, Danska, Francuska, Velika Britanija, Luksemburg, Finska, Njemačka, Malta i Austrija;
- da donošenje zakona koji se tiču prava LGBT zajednica nije negativno uticalo na demokratski i ekonomski razvoj ovih država;
- da je donošenje zakona međunarodno-pravna obaveza ako se ima u vidu da je Evropski sud za ljudska prava u više predmeta, među kojima je i predmet *Oliari i drugi protiv Italije*, zaključio da je obaveza države da ovo pitanje reguliše, pa se Predlogom zakona implementiraju međunarodni standardi, prvenstveno oni propisani Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda;
- da se podrškom Predlogu zakona pokazuje da je Crna Gora na dobrom putu- putu jačanja ljudskih prava i sloboda, uvažavanja svih različitosti i poštovanja drugih i drugačijih;
- da Crna Gora još uvijek nije spremna da istopolnim parovima omogući usvajanje djece, što nije ni predloženo Predlogom zakona;
- da je Predlog zakona standard vezan za zajednicu i ne tiče se društvene podloge, pa ostaje da se vidi kako će društvo reagovati, zbog čega je i definisan rok od godinu dana do početka primjene zakona i
- da će nakon donošenja ovog zakona, shodno Zaključku Vlade Crne Gore, uslijediti izmjena niza zakona radi ujednačavanja propisa.

S druge strane, izneseno je i mišljenje da crnogorsko društvo u ovom trenutku nije spremno za predloženi zakon i da bi se nakon njegovog usvajanja Crna Gora mogla suočiti sa problemima, sa kojima se, primjera radi, Hrvatska već suočava, jer su protiv nje Sudu podnešene tužbe zbog onemogućavanja usvajanja djece partnerima u istopolnim zajednicama. Takođe, brojne države se suočavaju sa problemima koji se odnose na poštovanje prava djeteta nakon razvoda partnera. Pitanje je i ko bi u ime djeteta mogao da odluči da li ono želi da živi u zajednici istopolnih partnera.

Predstavnici nevladinih organizacija su istakli:

- da su prve inicijative za izradu Predloga zakona o životnom partnerstvu lica istog pola potekle od nevladinih organizacija krajem 2011. a da je 2013. godine Crnogorska LGBTIQ Asocijacija Queer Montenegro podnijela konkretnu inicijativu potpisanu od 236 lica, što je kasnije rezultiralo formiranjem Radne grupe u kojoj su učestvovali predstavnici tri NVO, koja je prošle godine pripremila Nacrt zakona;

- da Predlog zakona u velikoj mjeri sadrži odgovore na probleme LGBT zajednice koji u praksi imaju partnerstva, ali nemaju prava po tom osnovu;

- da postoji povećanje podrške ovom zakonu među opštom javnošću koja je sa 18% u 2016. povećana na 55% u januaru 2019. godine;

- da su veoma zadovoljni Predlogom zakona, ocjenjujući ga važnim za ukupan koncept ljudskih prava u Crnoj Gori, uvjereni da će njegovim usvajanjem pripadnici LGBT zajednice konačno prestati da žive kao građani drugog reda, jer će se omogućiti minimum prava za 6-10% stanovništva Crne Gore, pripadnika LGBT zajednice;

- da bi rok za početak primjene zakona mogao biti kraći od godinu dana i da nema potrebe da se čeka veća podrška opšte javnosti i velika društvena saglasnost za predloženo zakonsko rješenje koje je kompromis između potreba LGBT zajednice, međunarodnih obaveza Crne Gore i društvene realnosti.

Nakon uvodnih napomena predstavnice predlagača i rasprave, Odbor je **većinom glasova** (sa četiri glasa "za" i dva "uzdržana") **podržao** Predlog zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i predlaže Skupštini **da ga usvoji sa tri Amandmana koja je Odbor podnio:**

Amandman 1

U članu 74 Predloga zakona riječi: „šest mjeseci“ zamjenjuju se riječima: „godinu dana“.

Amandman 2

U članu 75 Predloga zakona riječi: „šest mjeseci“ zamjenjuju se riječima: „godinu dana“.

Amandman 3

Član 76 Predloga zakona mijenja se i glasi:

„Stupanje na snagu i početak primjene zakona

Član 76

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore", a primjenjivaće se nakon godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.”

Sa Amandmanima Odbora (tri) saglasila se predstavnica predlagača, pa isti, shodno članu 150 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, postaju sastavni dio teksta Predloga zakona.

Takođe, Odbor je konstatovao da u Predlogu zakona postoje pravno - tehničke greške koje je potrebno korigovati.

Sa konstatacijom Odbora saglasila se predstavnica predlagača, zbog čega korigovane odredbe postaju sastavni dio ovog Predloga zakona.

U pitanju su sljedeće pravno - tehničke korekcije:

U nazivu člana 12 Predloga zakona riječ „zaključenjepartnerstva“ zamjenjuje se riječima: „zaključenje partnerstva“.

U članu 13 stav 4 Predloga zakona riječ „je“ poslije riječi „administrator“ briše se.

U članu 21 stav 1 Predloga zakona riječ „odpartnera“ zamjenjuje se riječima: „od partnera“.

U članu 21 stav 2 Predloga zakona poslije riječi „odlučiti“ dodaje se riječ „o“.

Shodno Pravno-tehničkim pravilima za izradu propisa oznaku „Član 30“ Predloga zakona treba pravilno locirati, ispod naziva člana.

U članu 33 stav 1 Predloga zakona riječ „opartnerima“ zamjenjuje se riječima: „o partnerima“.

U članu 34 stav 7 Predloga zakona riječ „uvjeranja“ zamjenjuje se riječju „uvjerenja“.

U članu 38 stav 2 Predloga zakona riječ „predhodnog“ zamjenjuje se riječju „prethodnog“.

Naziv člana 51 Predloga zakona treba pravilno locirati, iznad oznake člana.

U članu 53 stav 2 Predloga zakona riječ „djetata“ zamjenjuje se riječju „djeteta“.

U članu 56 stav 1 Predloga zakona riječ „zaključenjapartnerstva“ zamjenjuje se riječima: „zaključenja partnerstva“.

U članu 59 stav 1 Predloga zakona riječ „58ovog“ zamjenjuje se brojem i riječju: „58 ovog“.

U članu 59 stav 3 Predloga zakona riječ „opredjeljenim“ zamjenjuje se riječju „opredijeljenim“.

U članu 61 stav 1 Predloga zakona riječ „odgovarapartner“ zamjenjuje se riječima: „odgovara partner“.

U članu 66 Predloga zakona riječ „jepartner“ zamjenjuje se riječima: „je partner“.

Naziv člana 68 Predloga zakona treba pravilno locirati, iznad oznake člana.

U članu 69 Predloga zakona u nazivu člana riječ „dječije“ zamjenjuje se riječju „dječje“.

Oznaku „Član 70“ Predloga zakona treba pravilno locirati, ispod naziva člana.

U članu 72 Predloga zakona riječ „partnerado“ zamjenjuje se riječima: „partnera do“, a riječ „možedrugom“ zamjenjuje se riječima: „može drugom“.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik Momčilo Martinović, član Odbora.

DRUGA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U JANUARU I FEBRUARU 2019. GODINE

Članovi Odbora su usvojili četiri Informacije o aktivnostima Odbora realizovanim u januaru i februaru 2019. godine:

- Informaciju sa Konferencije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport održane povodom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta u Podgorici, 25. januara 2019. godine;

- Informaciju sa Sastanka posvećenog pregledu dosadašnjih rezultata i planiranju Plana rada Vlade Crne Gore i Predstavništva UNICEF-a za period 2019-2020. godine, održanog u Podgorici 6. februara 2019. godine;

- Informaciju o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode Momčila Martinovića na Sastanku na kojem je predstavljen Nacrt strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019-2023. godine, održanog u Podgorici 14. februara 2019. godine i

- Informaciju o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode dr Suada Numanovića na Okruglom stolu „Učešće osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu“, održanom u Podgorici, 26. februara 2019. godine.

Odlučeno je da Informacije, u skladu sa uobičajenom praksom u radu Odbora, budu sastavni dio Zapisnika sa 31. sjednice Odbora.

TREĆA TAČKA- DOPIS SAVJETA ZA GRAĐANSKU KONTROLU RADA POLICIJE, BROJ 00-63-8/19-5 OD 8. FEBRUARA 2019. GODINE

Članovi Odbora su se upoznali sa Dopisom Savjeta za građansku kontrolu rada policije, od 8. februara 2019. godine, odnosno sa Komentarom Savjeta na najnoviji Izvještaj Komiteta Savjeta Evrope za sprečavanje mučenja i drugih nečovječnih ili ponižavajućih kazni i postupaka (CPT) za Crnu Goru. U Dopisu se navodi da izvještaji CPT-ija predstavljaju najreprezentativniji, evropski osvrt na poštovanje ljudskih prava lica lišenih slobode, a poštovanje standarda Savjeta Evrope prati se u kontinuitetu čime je moguće ostvariti objektivan uvid u stvarni napredak Crne Gore. Važno i ohrabrujuće za sve državne i nezavisne strukture u zemlji jeste što CPT prepoznaje značajan napredak naše države u ovoj oblasti. Značajna je konstatacija samog Komiteta da je broj navoda o zlostavljanju od strane policijskih službenika u Crnoj Gori manji nego ranije i da je posebno unaprijeđeno postupanje državno-tužilačke organizacije.

Odbor za ljudska prava i slobode u svom radu u dijelu koji se tiče prava lica lišenih slobode posebnu pažnju posvećuje praćenju aktivnosti koje nadležni državni organi preduzimaju na realizaciji CPT preporuka, počev od njihove posjete Crnoj Gori 2008. godine. Kontinuiranim praćenjem stanja u ovoj oblasti, kroz razmatranje Izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, preko Informacija o aktivnostima Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije do posjeta ustanovama u kojima se nalaze lica lišena slobode, Odbor je takođe ocijenio da je vidljiv napredak u ovoj oblasti, ali da svakako ima prostora i za dodatni rad u cilju unapređenja stanja u skladu sa evropskim standardima. Odbor je kroz kontrolnu i nadzornu funkciju Skupštine Crne Gore donošenjem brojnih zaključaka animirao na zajedničko i sinhronizovano djelovanje svih nadležnih organa.

ČETVRTA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

(1) Dopis Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, broj 00-63-8/19-1 od 17. januara 2019. godine

Članovi Odbora su informisani o Dopisu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojim Zaštitnik obavještava o ishodu postupka po Predstavci Milutina Pavićevića i Željka Gagule, koju je Odbor za ljudska prava i slobode u skladu sa Zaključkom Odbora o postupanju po predstavkama i Zaključkom sa 17. sjednice, održane 7. marta 2018. proslijedio Zaštitniku na postupanje, shodno nadležnostima utvrđenim Zakonom.

Podsjećanja radi, podnosioci Predstavke su se žalili zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na penziju iz razloga što im nijesu uplaćeni doprinosi za 2013. i 2014. godinu, iako su u tom periodu redovno primali platu i odbijani su im doprinosi za zdravstveno i penzijsko osiguranje. Bili su zaposleni u „Pobjedi“ AD Podgorica.

Zaštitnik je Odboru dostavio akte upućene podnosiocima Predstavke 25. decembra 2018. kojim ih obavještava da je iz Poreske uprave informisan da je kontrola obračuna i uplate poreza i doprinosa na i iz ličnih primanja za podnosiocima Predstavke, odnosno regulisanje prava na ostvarivanje penzije u toku i da će po planu Poreske uprave ista biti završena zaključno sa 4. decembrom 2018.

(2) Dopis Savjeta za građansku kontrolu rada policije, broj 00-63-8/19-5/1 od 14. februara 2019. godine

Savjet za građansku kontrolu rada policije je informisao Odbor o Zaključcima Savjeta povodom razmatranja Inicijative NVO "Alternativa" sa sjedištem u Pljevljima.

NVO "Alternativa" iz Pljevalja obratila se Savjetu inicijativom za smjenu policijskih službenika Centra bezbjednosti Pljevlja, M. B. i Ž.G, cijeneći da ne doprinose rezultatima rada kriminalističke policije. Iz ove NVO su naveli da kod nekoliko ozbiljnih krivičnih djela ne samo da nijesu otkriveni izvršioci, već je u javnosti stvoreno uvjerenje da su podnosioci poznati policiji, a da se istraga namjerno opstruira kako bi se stvarni počionici abolirali odgovornosti.

Savjet je od direktora Uprave policije zatražio dostavljanje informacija povodom ovih navoda. Direktor Uprave policije je obavijestio da je načelnik CB Pljevlja, isključivo na osnovu ličnog uvida u rad policijskih službenika M.B. i Ž.G, odlučio da realizuje kadrovske izmjene u smislu da M.B. više ne obavlja dužnost rukovodioca Stanice kriminalističke policije, dok su predmeti koji su bili na zaduženju kod policijskog službenika Ž.G dati na zaduženje posebnom timu službenika, pod rukovodstvom novog rukovodioca Stanice kriminalističke policije u CB Pljevlja.

Svojim Zaključcima Savjet podržava postupak načelnika CB Pljevlja i prepoznaje ga kao profesionalnu namjeru da uz znanje i resurse kontinuirano doprinosi boljim rezultatima i ostvarivanju svih zakonskih funkcija policije.

Savjet obavještava javnost o značajno unaprijeđenom dijalogu sa Upravom policije i konstatuje da je direktor Uprave policije osigurao bržu, precizniju i pouzdaniju komunikaciju sa građanskim nadzorom policije.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

- 1) Informacija sa Konferencije Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport održane povodom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta u Podgorici, 25. januara 2019. godine;
- 2) Informacija sa Sastanka posvećenog pregledu dosadašnjih rezultata i planiranju Plana rada Vlade Crne Gore i Predstavništva UNICEF-a za period 2019-2020. godina, održanog u Podgorici 6. februara 2019. godine;
- 3) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode Momčila Martinovića na Sastanku na kojem je predstavljen Nacrt strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period 2019-2023. godina, održanom u Podgorici 14. februara 2019. godine;
- 4) Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode dr Suada Numanovića na Okruglom stolu „Učešće osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu“, održanom u Podgorici 26. februara 2019. godine.

INFORMACIJA
SA KONFERENCIJE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
I ODBORA ZA PROSVJETU, NAUKU, KULTURU I SPORT
ODRŽANE POVODOM OBILJEŽAVANJA MEĐUNARODNOG DANA
SJEĆANJA NA ŽRTVE HOLOKAUSTA,
25. januara 2019. godine

Odbor za ljudska prava i slobode i Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport organizovali su Konferenciju povodom obilježavanja 27. januara - Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta, koji je Generalna skupština Ujedinjenih nacija ustanovila Rezolucijom od 1. novembra 2005. godine.

Konferencija je održana u Skupštini Crne Gore 25. januara 2019. godine.

Obilježavanjem ovog važnog datuma Crna Gora se pridružila skoro stotini zemalja širom svijeta.

Na Konferenciji su učestvovali: predsjednik Skupštine Crne Gore Ivan Brajović, potpredsjednik Skupštine Genci Nimanbegu, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković, predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport Radule Novović, članovi Odbora za ljudska prava i slobode: mr Mihailo Anđušić, dr Suad Numanović, Momčilo Martinović, članovi Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport: Bogdan Fatić, Aleksandra Vuković, mr Branka Tanasijević, Andrija Popović, šef Kluba poslanika Socijaldemokrate Crne Gore i Liberalna partija Crne Gore Boris Mugoša, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković, potpredsjednica Saveza udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore Branka Nikezić, generalna direktorica Direktorata za odnose sa vjerskim zajednicama u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Žana Filipović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević-Marović, državni sekretar u Ministarstvu prosvjete Aleksandar Mitrović, rabin Jevrejske zajednice Crne Gore Ari Edelkop, nerezidentna ambasadorica Izraela u Crnoj Gori Alona Fišer- Kam i predsjednik Jevrejske zajednice Crne Gore Đorđe Raičević.

Na samom početku učesnici Konferencije su minutom ćutanja odali počast svim žrtvama holokausta.

Predsjednik Skupštine Crne Gore **Ivan Brajović** je saopštio da reprodukcija zla, nažalost, nije nova na planeti, a najgora mračna mora je to što nam ništa ne garantuje da se, opet neće nastaviti, kao i što nijesmo sigurni da se ne dešava u nekim od kutaka svijeta. Zlo je isto, samo ima različite uniforme. Predsjednik je saopštio da je reprodukcija zla sjeme koje klija i rađa se otkad je čovjeka i vjerovatno će trajati dok je čovjeka. Sve između je proces, odgovoran i vizionarski, da se zlu stane na put, kao i da se čovjek privede „k poznaniju prava“, jer vladavina prava nema alternativu. To je obaveza prije svega parlamenta jedne zemlje, a onda svih grana vlasti. Naglasio je da će Skupština Crne Gore na tom putu istrajati, determinisati u korjenu sve populističke pokrete koji nemaju dobre namjere ni prema drugima, a time ni prema sebi, a potom sa ostalim granama vlasti i civilnog sektora sankcionisati ih, u skladu sa zakonom na šta obavezuje antifašistička prošlost kojom se s pravom ponosimo, kao i multikonfesionalni, multietnički i multikulturalni suživot crnogorskog građanskog društva. Mišljenja je da na to obavezuje i kultura sjećanja koju treba gajiti i prenositi novim naraštajima, jer šest miliona nevinih jevrejskih žrtava predstavlja sve nas.

Predsjednik Brajović smatra da sav cinizam smješten u prapojmu egzodusa - „Kristalna noć“ govori o očajnoj „blještavosti“ sumraka uma i savjesti, koji se ovaplotio u nasilju nad stvarima i ljudima. Podsjeća da je noć progona bila noć otrežnjenja, ali ne za zločinca, nego za žrtve koje su vjerovale u moć dobra. Naglasio je da čovjek čovjeku nije prirodni neprijatelj, već je ta mržnja stečena osobina, koja je, kako je holokaust pokazao, koštala jedan narod i jednu civilizaciju milione nevinih žrtava. Istakao je da ljudski život nema cijenu, a kamoli genocid nad jednim narodom, odnosno genocid nad više naroda poslije kojeg svijet nije bio isti.

Antisemitska propaganda koja je bila duga, iscrpljuća i ima odjeka i danas u neofašističkim i neonacionalističkim oblicima dovela je jedan narod do ambisa koji se zove istrebljenje od kojeg bi se malo naroda oporavilo, ali jevrejski jeste. Stoga se ne smiju zaboraviti kolone izbjeglica koje umjesto da nađu utočište u evropskoj vjekovnoj demokratiji, u koncentracionim logorima nalaze smrt nedostojnu čovjeka kao humanog bića. Tadašnja Evropa nije bila gluva, već nemoćna.

Današnja Evropa je učila iz svojih grešaka i iz zgarišta neoprostivih zločina napravila sebe jačom i jedinstvenijom nego ikad, utemeljivši se kao hram solidarnosti, tolerancije i demokratije. Predsjednik Skupštine Ivan Brajović smatra da upravo ta Evropa da bi ostala čuvar svih ovih plemenitih vrijednosti mora detektovati ostatke mračnih ideologija čiji su pojavni oblici danas vrlo često teško prepoznatljivi, a sa istim ciljem.

Danas, savremeni čovjek, potomak žrtava i egzekutora, ne smije zaboraviti da nije kriv, ali jeste odgovoran za svaku pošast u istoriji čovječanstva. Naglasio je da Konferencija ide u prilog činjenici da se ne smije zaboraviti jevrejska patnja, ali ni patnja svih onih desetina miliona, među kojima su i desetine hiljada Crnogoraca, pali kao žrtve fašizma.

U skladu sa izrečenim, Skupština Crne Gore, dok sam ja na njenom čelu, a vjerujem i moji prethodnici i nasljednici, jer većinska Crna Gora baštini nedvosmisleno poštovanje i sjećanje na svoju antifašističku misao i trajanje, nikada neće spekulirati i trgovati sa trajnim vrijednostima ljudske slobode, kao i osude i sprječavanja svih onih današnjih, u suštini nemuštih, a u djelovanju, na sreću jalovih ljudi i organizacija, koji će omalovažavati žrtvu jevrejskog naroda i drugih naroda u Drugom svjetskom ratu – istakao je predsjednik Skupštine Crne Gore.

Pozvao je da 27. januar kada su oslobođeni zatočnici Aušvica, kao i duhovi svih onih koji su položili svoje nevine živote u tom savremenom i sjevremenom Adu bude poruka novom čovjeku da se novo vrijeme temelji na multietničkom i multikonfesionalnom povjerenju, poštovanju i toleranciji, i tek onda će, prije svega višenacionalna i viševjerska Crna Gora, a potom i Evropa, našu različitost shvatiti i živjeti kao prednost suživota i sklada, a ne isključivost koja vodi zločinu koji će rezolucijom UN biti proglašen za dan sjećanja. Predsjednik Skupštine je zaključio da je dovoljan ovaj Dan sjećanja na žrtve holokausta za čitav jedan život, civilizaciju i za sva vremena.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode **dr Halil Duković** je istakao da se Generalna skupština Ujedinjenih nacija donošenjem Rezolucije kojom je proglasila Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta rukovodila potrebom reafirmacije ljudskih prava, prevencije i kažnjavanja zločina genocida, kao i stalno prisutne opasnosti od rasne, nacionalne i vjerske mržnje zasnovane na predrasudama.

Podsjetio je da je Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima utvrđeno da svako ima pravo na sva prava i slobode utvrđene Deklaracijom, bez ikakve razlike po osnovu rase, religije ili drugog statusa i da svako ima pravo na život, slobodu i sigurnost, što je proklamovano članom 3 ove Deklaracije.

U Rezoluciji Generalne skupštine UN-a od 1. novembra 2005. godine potvrđuje se da će holokaust koji je doveo do ubistva jedne trećine jevrejskog naroda, zajedno sa bezbrojnim pripadnicima drugih manjina, zauvijek biti upozorenje svim ljudima o opasnostima mržnje, netrpeljivosti, rasizma i predrasuda i odbacuje se svako poricanje holokausta kao istorijskog događaja, bilo u cjelosti ili djelimično.

Predsjednik Odbora Duković je podsjetio učesnike da je prva inicijativa za obilježavanje Dana sjećanja na holokaust pokrenuta 2000. godine kada je 46 vlada potpisalo Deklaraciju Međunarodnog foruma o holokaustu u Stokholmu u kojoj se navodi da je holokaust iz temelja potresao osnove civilizacije, a strašne patnje jevrejskog naroda i mnogih drugih žrtava nacizma ostavile neizbrisiv ožiljak širom Evrope. Smatra da čovječanstvo i dalje nosi ožiljke genocida, etničkog čišćenja, rasizma, antisemitizma i ksenofobije i da međunarodna zajednica ima veliku odgovornost u sprečavanju tih zala. U Deklaraciji se naglašava da zajedno moramo braniti strašnu istinu o holokaustu pred onima koji je negiraju. Takođe, moramo ojačati moralnu obavezu naših naroda i političku obavezu naših vlada da budućim generacijama pružimo mogućnost da razumiju uzroke holokausta i promišljaju o njegovim posledicama.

Dvije godine kasnije, u oktobru 2002. godine ministri obrazovanja država članica Savjeta Evrope donijeli su Rezoluciju kojom se utvrđuje da Dan sjećanja na holokaust treba odrediti u svim zemljama. Aktivnosti Savjeta Evrope u vezi sa sjećanjem na holokaust definisane su u Preporuci o nastavi istorije u Evropi 21. vijeka koju je Komitet ministara usvojio 31. oktobra 2001. u kojoj se navodi na treba učiniti sve što je moguće u obrazovnoj sferi kako bi se spriječilo ponavljanje ili poricanje razornih događaja koji su obilježili 20. vijek.

Kada je riječ o međunarodnim organizacijama, i OEBS je stavio naglasak na promociju sjećanja na holokaust i borbu protiv savremenog antisemitizma, a države članice su se obavezale na sjećanje na holokaust Odlukom donesenom na Konferenciji o antisemitizmu, održanoj u Berlinu 2004. godine.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je saopštio da se Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta posebno obilježava u evropskim državama u kojima je tokom Drugog svjetskog rata život izgubilo 53 miliona ljudi, među kojima gotovo 31 milion civila. Ukupan broj Jevreja, žrtava nacističkog progona, kreće se od najmanje 4.194.000 do 5.820.960, dok se sa svim drugim narodima, procjenjuje da je u holokaustu nestalo od devet do jedanaest miliona ljudi. Iako su Jevreji bili prvi na meti nacional-socijalista i njihovih saradnika trpjeli su i drugi, kao što su Romi i Sinti; homoseksualci; Jehovini svjedoci; Poljaci; ruski ratni zarobljenici, pa i njih treba pamtiti zajedno sa žrtvama holokausta. Milionima ljudi na ovaj način smišljeno je poništavan identitet, oduzeta im je nada, budućnost i na kraju im je oduzet život samo zato što je neko smatrao da su manje vrijedni.

S obzirom da se i danas pojavljuju određeni oblici mržnje i nasilja po raznim osnovama, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković smatra da se moraju ulagati dodatni naponi na prevenciji i njihovom sprečavanju.

Imajući u vidu da se Evropa suočava sa izazovima populizma, migracija, terorizma, vjerske radikalizacije, a rast populizma smanjuje prostor za suštinsku debatu o problemima i generiše polarizaciju kroz promociju uskih interesa političkih aktera koji ne podrazumijevaju uvijek napredak, već nas vraćaju u prošlost, predsjednik Duković je uvjeren da je uspješno suočavanje sa navedenim izazovima moguće jedino zajedničkim naporima svih zemalja, a uloga parlamenata u promovisanju poštovanja temeljnih evropskih vrijednosti, ljudskih prava i vladavine prava je ključna. Istakao je da je za suzbijanje populističkih ideja važan obrazovni sistem, ali ne nužno samo pristup obrazovanju, već pristup kvalitetnom obrazovanju jer, kako pokazuju istorijski podaci, holokaust je pokrenula država koja prema popisu iz 1939. godine nije imala nijednog nepismenog stanovnika.

Naglasio je da se ne smije dozvoliti proganjanje zbog pripadnosti drugoj naciji, vjeri ili po bilo kojem drugom osnovu. Stoga je veoma važno da se doprinese jačanju svijesti svih građana, a posebno mladih ljudi i da se razvijaju obrazovni programi u okviru kojih će sadašnje i buduće generacije učiti o holokaustu kako bi se doprinijelo sprečavanju budućih djela genocida. Ključno je podizanje svijesti o opasnosti od radikalnih, ekstremističkih pokreta i totalitarnih režima, kao i podizanje svijesti o savremenim oblicima antisemitizma, ksenofobije i svim oblicima mržnje. Posebne napore koji moraju biti konstantni i koordinirani treba ulagati u promovisanje poštovanja ljudskih prava, naročito prava manjina. Smatra da je za uspjeh na ovom polju važno promovisanje kritičkog razmišljanja i njegovanje lične odgovornosti građana. Borba protiv ksenofobije, segregacije po bilo kom osnovu i poštovanje ljudskih prava i sloboda su neophodni u svakom demokratskom društvu. Potrebno je pojačati napore u promovisanju obrazovanja, sjećanja i istraživanja o holokaustu koji se mora pamtiti.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je poslao snažnu, jasnu i nedvosmislenu poruku da je za naše današnje društvo i za vrijednosti u koje vjerujemo apsolutno neprihvatljiva pojava vjerske netolerancije, podstrekavanja, uznemiravanja ili nasilja nad osobama ili zajednicama koje se temelji na etničkom porijeklu ili vjerskim uvjerenjima, gdje god da se pojavljuje. U Crnoj Gori se ponosimo svojim međunacionalnim i vjerskim skladom, tolerancijom, razumijevanjem različitosti, kao osnovnim antifašističkim vrijednostima koje su njegovane i razvijane decenijama, a nezavisna, evropska Crna Gora stvorena je na temeljima antifašističke borbe, pa je uvjeren da je crnogorsko društvo jasno opredijeljeno za izgradnju društva mira, slobode, demokratije, tolerancije i ravnopravnosti.

Predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport **Radule Novović** je saopštio da je holokaust neizbrisiva mrlja u istoriji civilizacije koju je napravio čovjek, odnosno čovjek čovjeku. Podsjetio je da se ovaj datum obilježava od 2005. godine u znak sjećanja na dan kada je oslobođen Aušvic-Birkenau, najozloglašeni koncentracioni logor, smješten u Poljskoj gdje je na zvjerski način ubijeno više od milion zatvorenika. Stradanje miliona nedužnih ljudi čiji je jedini grijeh bio što su pripadali jednoj naciji ili religiji, opomena je i zavjet mladim generacijama da nastave da stvaraju drugačiji svijet, da se nešto slično nikada ne ponovi. Ocijenio je da o položaju Jevreja u Crnoj Gori najslikovitije govori izjava pokojnog predsjednika Jevrejske zajednice u Crnoj Gori Jaše Alfandarija koji je jednom prilikom saopštio: „*Kad sam prije dvije godine rekao da u Crnoj Gori antisemitizam ne postoji, čudno su me gledali neki izvan Crne Gore. Zapravo, Jevreji koji ovdje žive ne znaju šta je antisemitizam.*“

Predsjednik Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport smatra da se tema holokausta u crnogorskom obrazovnom sistemu obrađuje na vrlo kvalitetan način. Poslijeratne generacije đaka u Crnoj Gori su odrastale uz knjigu iz obavezne lektire “Dnevnik Ane Frank” koja je i danas na spisku obavezne lektire za VIII razred osnovne škole. Riječ je o autobiografskom romanu koji je napisala

djevojčica, Jevrejka rođena u Frankfurtu, za vrijeme boravka u tajnom skloništu u Amsterdamu u kome se njena porodica skrivala od juna 1942. do avgusta 1944. Ta činjenica ukazuje da tema holokausta u savremenoj Crnoj Gori, kao što je i uvijek bilo, izaziva potrebu za izražavanjem posebnog saosjećanja sa stradalnicima i progonjenima i čuvanjem od zaborava priče o njihovim žrtvama i stradanjima. U udžbeniku istorije za IX razred osnovne škole, u III poglavlju "Drugi svjetski rat i savremeni svijet" jedno od potpoglavlja posvećeno je holokaustu. Takođe, ova tema se obrađuje u udžbeniku istorije za IV razred gimnazije, u poglavlju "Drugi svjetski rat i savremeni svijet" gdje postoje potpoglavlja: Holokaust, Suđenje ratnim zločincima i Posljedice rata, uz fotografije logoraša iz Aušvica i Buhenvalda. Pojasnio je da je holokaust ili „potpuno uništenje vatrom” definisan kao naziv „za sistematsko uništenje (genocid) koje su nacisti izvršili nad Jevrejima“, uz navođenje činjenice da je u nacističkim logorima život izgubilo oko šest miliona Jevreja. Podsjetio je i na Danila Kiša, književnog velikana, sina mađarskog Jevreja i Crnogorke, koji je nacionalizam definisao, prije svega, kao paranoju, kolektivnu i pojedinačnu.

Na kraju izlaganja, učesnike Konferencije je upoznao i sa ličnim impresijama navodeći da je prije šest godina boravio na Univerzitetu u Krakovu i razmišljao o nevjerovatnom nonsensu: kako je moguće da se u blizini jednog od najstarijih Univerziteta u Evropi u kojem je pored ostalih studirao u jugoslovenski nobelovac Ivo Andrić, oformi jedan takav logor, kao što je Aušvic? Jedini odgovor koji mu je pao na pamet jeste Njegošev stih: "Tajna čojku, čovjek je najviša". I pored svega što je pročitao o Aušvicu, bio je nepripremljen kad ga je posjeti, a to iskustvo se ne može prenijeti i za njega se čovjek ne može pripremiti.

Poslanik Novović je zaključio da je važno da se obilježava ovaj datum, jer nikada ne znamo kada se nećije unutrašnje, mračne tajne mogu pretočiti u sveopšti užas.

Potpredsjednica Saveza udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore **Branka Nikezić** je podsjetila da je od šest miliona Jevreja koji su stradali u holokaustu oko 1.100.000 bilo djece. U tom periodu u Crnoj Gori bilo je oko 100 Jevreja koji su sprovedeni u logore u Albaniji i Italiji, a mnogi od njih su stupili u narodno-oslobodilački rat. Crna Gora se s ponosom može pohvaliti da je rijetka od država u Evropi na čijoj teritoriji nije bilo koncentracionih logora. Sjećanje na žrtve holokausta živi i opominje da se takav zločin više nikada ne smije ponoviti. Podsjetila je da SUBNOR i antifašisti Crne Gore već desetak godina raznim tribinama, manifestacijama i predavanjima obilježavaju Dan sjećanja na žrtve holokausta. Prigodni osvrti na tu temu dati su i u njihovom časopisu „Glasnik“. Najavila je da će ove ili naredne godine biti objavljena knjiga „Jevreji partizani“ koju će izdati Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore. Takođe, saopštila je da se predsjednik Saveza udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore, akademik Zuvdija Hodžić odužio na ovu temu svojom knjigom „Davidova zvijezda“. Na samom kraju, citirala je bivšeg predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića koji je prije deset godina saopštio: „ Dan sjećanja na žrtve holokausta je ne samo prilika za odavanje pošte i izražavanje pijeteta prema svim stradalim u najvećem civilizacijskom sumraku, pod dominacijom nacističke ratne ideologije, već je i sveta dužnost da čitav demokratski svijet uputi jasnu i nedvosmislenu poruku da se ovo najveće istorijsko zlo i svako drugo nikad ne ponovi, istovremeno ukazujući mladim i novim naraštajima na prijetnje i izazove čovječnosti.“

Predsjednik Jevrejske zajednice Crne Gore **Dorđe Raičević** je saopštio da su prethodnih godina organizovali javne tribine i predavanja u školama kako bi se mladi ljudi upoznali sa strahotama koje su Jevreji preživljavali tokom Drugog svjetskog rata. U početku je takve događaje organizovao Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore, a nakon formiranja Jevrejske zajednice Crne Gore zajednički su organizovali brojne aktivnosti. Veoma važnim smatra javne tribine organizovane u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ i Kulturno- informativnom centru „Budo Tomović“. Ono što Crnu Goru izdvaja od drugih država je činjenica da porodice koje su zaslužile nagradu „Medalja pravедnika“ koju je, kao znak javne zahvalnosti, ustanovio Izrael nijesu željele tu nagradu, smatrajući da su za Jevreje uradili isto što bi uradili i za svaki drugi narod. Istakao je da mu je drago što Crna Gora nema mjesto koje podsjeća na žrtve Jevreja. Većina Jevreja koji u Crnoj Gori žive i rade želi ovdje da ostane, jer Crnu Goru doživljavaju kao sigurnu zemlju u kojoj se osjećaju slobodno.

Nerezidentna ambasadorka Izraela u Crnoj Gori **Alona Fišer- Kam** je podsjetila da je Aušvic u kojem je ubijeno 1.200.000 ljudi, od kojih je više od 90% bilo Jevreja postao sinonim za užase i zločine nacističkog režima. Aušvic predstavlja jedinstvenost holokausta ne samo dimenzijom sistematskog ubijanja ili brutalnosti i okrutnosti metoda smrti, već i ideologijom rasizma i mržnje. Rasni

zakoni nacističkog režima osuđivali su Jevreje na smrt zato što su svoj judaizam nosili u svojoj genetici, a ne prema vjerskim uvjerenjima ili nacionalnom identitetu.

Istakla je da je ovo pitanje danas relevantnije nego ikad. Više od 70 godina nakon holokausta čini se da su antisemitizam, mržnja i netolerancija ne samo prevladali, već su se i podigli širom Evrope. Stoga, Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta, borba protiv antisemitizma i nastojanje da se spriječe budući zločini iz mržnje nijesu isključivo jevrejski interes, jer će svaki pokušaj da se ospori holokaust ili da se počini zločin iz mržnje završiti u potkopavanju suštinskih vrijednosti demokratskog društva.

Ambasadorica je naglasila da Crna Gora šalje jasnu moralnu poruku tolerancije i protiv svakog rasnog nasilja i čestitala je Skupštini Crne Gore i predsjedniku Ivanu Brajoviću na obilježavanju ovog važnog datuma. Dodala je da ovaj poseban komemorativni dan može biti i izvor ponosa za Crnu Goru, kao i to što je u holokaustu Crna Gora bila jedna od rijetkih zemalja u Evropi koja je bila sigurno utočište za progonjene Jevreje. Ocijenila je da su se Jevreji u Crnoj Gori uvijek osjećali bezbjedno i slobodno da praktikuju svoj judaizam. Podsjetila je da su jevrejski tragovi u Crnoj Gori dugotrajni, otkriveni su na starom rimskom lokalitetu Duklja, a u XVI vijeku Jevreji su, bježeći od progona i protjerivanja u Španiji i Portugalu, našli utočište u Crnoj Gori gdje su bili toplo prihvaćeni i dobro integrisani, doprinoseći procvatu zemlje i dobrobiti njenog društva.

Od kada je preuzela dužnost ambasadorke, imala je čast da svjedoči otvorenosti i toplini prema Jevrejima, kako od strane državnih vlasti, tako i od cjelokupnog društva. Učestvovala je na tri MAHAR konferencije u organizaciji Jevrejske zajednice Crne Gore, položila kamen temeljac prve sinagoge u Crnoj Gori i sa brojnim subjektima razgovarala o sjećanju na žrtve holokausta. U julu 2018. godine pratila je ministra vanjskih poslova Srđana Darmanovića u posjeti Jerusalimu kada je obišao i Memorijalni centar Yad Vashem. Nada se da će u predstojećim godinama biti omogućeno slanje crnogorskih nastavnika u Yad Vashem kako bi više saznali o holokaustu i ta saznanja prenosili učenicima.

Najavila je da će povodom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta ove godine na RTCG-u biti emitovan dokumentarni film o sudbini Jevreja na Balkanu u kojem će prikazati iskustva različitih zajednica iz bivše Jugoslavije i lične priče preživjelih i njihovih porodica.

U diskusiji su učestvovali: poslanica Aleksandra Vuković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković i poslanica mr Branka Tanasijević.

Poslanica **Aleksandra Vuković** je saopštila da su neki logori zahvaljujući kulturi sjećanja, književnosti i kinematografiji bili poznati javnosti, ali i svi drugi logori treba da budu pred očima javnosti kako se zločini ne bi ponavljali i kako ne bismo imali situaciju na koju ukazuju relevantna istraživanja- da čak trećina Evropljana ne zna šta je holokaust. Najnovije istraživanje pokazuje da u rodnom mjestu Adolfa Hitlera 15-20% mladih ljudi u osnovnim i srednjim školama ne zna ko je on. Smatra da je u književnosti Danilo Kiš u najvećoj mjeri doprinio saznavanju onog što su bila fašistička činjenja i nacistički logori. U knjigama „Psalam 44“, „Grobnica za Borisa Davidovića“ i u esejima pisao je o svim tim problemima. Takođe, i naši mediji brižljivo njeguju tradiciju antifašizma. Svi pokušaji rehabilitacije četništva u Crnoj Gori bivaju osuđeni na propast. Smatra da pitanjima tragedije jevrejskog naroda prvenstveno treba da se posvete pripadnici Jevrejske zajednice. I sama je držala predavanja o određenim romanima koji su na suptilan način obrađivali ovu temu, kao što su kulturni roman Elze Morante „Istorija- balast koja traje već deset hiljada godina“ ili romani Kurcija Malaparte „Kaputt“ i „Koža“. Podsjetila je i na kulturnu seriju američke produkcije „Holokaust“ iz 1978. godine i film „Šindlerova lista“ iz 1993. godine.

Zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore **mr Siniša Bjeković** smatra da se „vampir“ holokausta i sličnih fenomena još uvijek dešava i širi Evropom. Holokaust je sinonim zločina, sjećanja, opomene, ali i sinonim borbe protiv poštosti koje se teško eliminišu. Uzeo je ne samo ljudske živote, nego i duh, tijelo i dušu ovog prostora. Obaveza svih je da se to na najefikasniji mogući način spriječe slične pojave čije korjene treba sasjeci. Obaveza je da se borimo i protiv svake trivijalizacije ili relativizacije zločina holokausta. Treba se baviti sprečavanjem svakog oblika govora mržnje, netolerancije, a posebno od onih koji o ovom i sličnim događajima ne znaju skoro ništa.

Poslanica mr Branka Tanasijević smatra da se razlike uvijek moraju posmatrati kao bogatstvo, a ne kao prokletstvo. Ljudi se mogu dijeliti samo na dobre i zle i kada dobro vlada, svima je dobro, a kad zlo postane realnost- stradaju nevini. Saglasna je da je holokaust najveća tragedija u istoriji čovječanstva. Tragedija je što je prouzrokovao milione žrtava, ali je i tragedija to što su postojali ljudi

koji su mogli da naprave takvo zlo. Holokaust je poziv ljudima da se slične stvari nikada ne smiju desiti. Podsjetila je na film „Život je lijep“ koji je jedan od svjedočanstava kako se živjelo i stradalo u logorima, kao i na knjige psihoterapeuta Viktora Frankla „Nečujan vapaj za smislom“ i „Zašto se niste ubili“.

Učesnici Konferencije su se **pridružili Kampanji #WeRemember** čiji je cilj da se podigne svijest o holokaustu i svim oblicima ksenofobije i genocida.

Takođe, na Konferenciji je **prikazan kratak film o žrtvama holokausta** i svjedočenju onih koji su preživjeli ovu strahotu, pripremljen na molbu Odbora za ljudska prava i slobode zaposlenim u filmskoj redakciji RTCG-a. Prikazan je insert iz dokumentarnog filma „Zaboravljeni“ o svjedočenju preživjelih logoraša sa prostora bivše Jugoslavije koji će 27. januara biti emitovan na drugom programu RTCG-a. Takođe, emitovan je insert iz emisije „Profil“ u kojoj je novinarka RTCG razgovarala sa Brankom Lustigom, dvostrukim oskarovcem i filmskim producentom koji je kao dijete preživio Aušvic, a ta iskustva pretočio u film „Šindlerova lista“, aktivno radeći na podizanju svijesti mladih ljudi o holokaustu i strahotama nacizma.

INFORMACIJA
SA SASTANKA POSVEĆENOG PREGLEDU DOSADAŠNJIH REZULTATA
I PLANIRANJU PLANA RADA VLADE CRNE GORE I PREDSTAVNIŠTVA UNICEF-A
ZA PERIOD 2019-2020. GODINA,
održanog u Podgorici 6. februara 2019. godine

Sastanak posvećen pregledu dosadašnjih rezultata i planiranju Plana rada Vlade Crne Gore i Predstavništva UNICEF-a za period 2019-2020. godina održan je u Podgorici 6. februara 2019.

Sastanku koji su organizovali Ministarstvo vanjskih poslova i Predstavništvo UNICEF-a u Crnoj Gori prisustvovali su predstavnici nadležnih državnih organa, međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori, diplomatskog kora, nevladinih organizacija i djeca.

S obzirom da predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković zbog prethodno preuzetih obaveza nije bio u mogućnosti da učestvuje, Sastanak su ispratili Slava Burić, sekretar Odbora za ljudska prava i slobode i Sonja Jokić, saradnica u Sekretarijatu Odbora.

Sastanak je organizovan u cilju identifikacije ključnih rezultata ostvarenih tokom implementacije Plana rada za period 2017-2018. godina, kao i radi razmjene mišljenja o strateškim pravcima djelovanja i međusektorskim prioritetima za period 2019-2020.

Uvodna izlaganja imali su: Ivan Ivanišević, generalni direktor Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova, Fiona Mekluni, stalna koordinatorka sistema Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori i Osama Makavi Kogali, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori.

Generalni direktor Generalnog direktorata za multilateralne poslove Ivan Ivanišević je zahvalio agencijama Ujedinjenih nacija na kontinuiranoj podršci Crnoj Gori. Ocijenio je da UNICEF daje nemjerljiv doprinos unapređenju prava djeteta u Crnoj Gori i naglasio da je briga o djeci i mladima jedan od prioriteta u radu Vlade Crne Gore koja je odlučna da obezbijedi zaštitu prava djeteta, sa posebnim akcentom na najugroženije kategorije djece pogođene siromaštvom, životnim nedaćama i društvenom isključenošću. Posebno je apostrofirao odlične rezultate kampanji koje su sproveli UNICEF i Vlada Crne Gore, među kojima su: “Govorimo o mogućnostima”, “Svako dijete ima porodicu” i “Svi u vrtić”. Namjera je da se osigura transparentnost i inkluzivnost u procesu izrade Plana rada za period 2019/2020. godina zbog čega je organizovan i ovaj sastanak. Zaključio je da je Ministarstvo vanjskih poslova spremno da doprinese jačanju saradnje i implementaciji aktivnosti radi postizanja dobrobiti za svu djecu u Crnoj Gori.

Fiona Mekluni, stalna koordinatorka sistema Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori se osvrnula na Agendu održivog razvoja 2030 i ukazala na važnost podrške djeci čemu značajno doprinosi UNICEF. Podsjetila je učesnike na 17 ciljeva održivog razvoja definisanih Agendom 2030 koji se odnose na poboljšanje položaja djece, okončanje siromaštva, obezbjeđivanje zdravog života i blagostanja za sve generacije, obezbjeđivanje inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja, promociju inkluzivnog i održivog ekonomskog rasta, obezbjeđivanje pristupa pravdi za sve i izgradnju efikasnih, pouzdanih i inkluzivnih

institucija na svim nivoima. Mjerenje napretka i praćenje realizacije ciljeva održivog razvoja smatra ključnim, a posebnu pažnju treba posvetiti pravima djeteta, naročito onima koji žive u siromaštvu, ne pohađaju škole, djeci koja su pobjegla iz njihovih domova, izbjeglicama i djeci apatridima. Veoma važnim smatra postizanje konsenzusa između Vlade i UNICEF-a o aktivnostima koje treba preduzeti u narednom periodu.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali je uputio pohvale Vladi Crne Gore i svim ljudima u Crnoj Gori na posvećenosti unapređenju položaja djece. S obzirom da je definisan Program saradnje Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017-2021. i da već postoje rezultati rada, ali i ključni izazovi, smatra da se u narednom periodu treba fokusirati na prisutne nejednakosti koje imaju dugoročne efekte na djecu. Podsjetio je da je i Komitet UN za prava djeteta prošle godine uputio Crnoj Gori određene preporuke za poboljšanje stanja. U cilju što kvalitetnijeg rješavanja identifikovanih problema, potrebno je razvijati holistički i multisektorski pristup. Ključne oblasti kojima će biti posvećena posebna pažnja u narednom periodu su razvoj u ranom djetinjstvu, adolescencija i razvoj vještina kod mladih.

Mihaela Bauer, zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je predstavila ključne rezultate Programa saradnje između Vlade Crne Gore i UNICEF-a za period 2017/2018.

Kada je riječ o razvoju u ranom djetinjstvu predstavila je aktivnosti na reformi patronažne službe u okviru čega je izvršena procjena ovih službi, a nakon toga urađena mapa puta i procjena potreba za osposobljavanjem da bi krajem godine realizovali obuku 24 trenera-instruktora. Ove službe trebalo bi značajno da doprinesu ranoj detekciji i intervenciji. Značajni rezultati postignuti su u povećanju obuhvata djece u predškolskom obrazovanju - sa 52% u školskoj 2013/2014. obuhvat u školskoj 2017/2018. povećan je na 70%. Takođe, unaprijeđen je kvalitet ranog razvoja i staranja o djeci. Istakla je da se sprovodi evaluacija ranog razvoja, a realizuje se i inkluzivni program sportskog vaspitanja. Veoma je važno što je broj djece sa smetnjama u razvoju koja pohađaju redovne škole povećan deset puta, sa 247 djece u 2009. godini na 2.323 djece u školskoj 2017/2018. Takođe, sprovodi se osposobljavanje nastavnika za korišćenje DAISY udžbenika, knjiga u digitalno pristupačnom informacionom sistemu. U odnosu na 2015. godinu proširen je program za razvoj socio-emocionalnih vještina. Takođe, urađena je nezavisna evaluacija sistema za praćenje dječjih prava, a preporuke sadržane u toj analizi već se realizuju. Ukazala je da je Odbor za ljudska prava i slobode nedavno pozvao sve relevantne institucije da se u narednom periodu uključe u realizaciju Programa "Roditeljstvo" koji je usmjeren na sprečavanje nasilja nad djecom, uspostavljanje pozitivnog odnosa između roditelja i djece i razvijanje osjećaja kompetentnosti kod roditelja. Kada je riječ o pristupu pravdi i pravosuđu po mjeri djeteta, veoma je važno uvođenje instituta „lice za podršku djetetu“, kao i potreba razdvajanja maloljetnika u sukobu sa zakonom od odraslih lica koja su u sukobu sa zakonom.

U vezi sa ciljem koji definiše da svako dijete ima jednake šanse u životu, Mihaela Bauer je saopštila da su prikupljeni podaci i osnaženi kapaciteti za donošenje socijalnih politika zasnovanih na dokazima. Inicijalna procjena sistema socijalne zaštite urađena je 2017. godine, kao i analiza rada centara za socijalni rad. U dosadašnje programe UNICEF-a uključeno je 35,1% populacije adolescenata u Crnoj Gori. Istakla je da je pokrenuta platforma U-Report za Zapadni Balkan, a mladi reporteri su glasnogovornici adolescenata u Crnoj Gori. Bauer je saopštila da im je namjera da osnaže programe za adolescente i mlade i da ih prošire.

Od ukupno planiranih 11.609.000 američkih dolara za realizaciju Programa saradnje Vlade i UNICEF-a za period 2017-2021. godina do sada je prikupljeno 7.328.489 dolara.

U diskusiji su učestvovali: Arijana Nikolić Vučinić, generalna direktorica Direktorata za predškolsko, osnovno i inkluzivno obrazovanje i vaspitanje u Ministarstvu prosvjete, dr Mevlida Gusinjac, generalna direktorica Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, Nebojša Kavarić, pedijatar, direktor Doma zdravlja u Podgorici, Marius Tot, ambasador Rumunije u Crnoj Gori.

Učesnici su se osvrnuli na rezultate postignute u oblasti predškolskog obrazovanja, inkluzivnog obrazovanja djece sa smetnjama u razvoju, PISA testiranje, unapređenje rada patronažnih službi, napredak u imunizaciji/vakcinaciji djece, potrebu rane detekcije i intervencije, sprečavanje nasilja nad djecom i aktivnosti na poboljšanju položaja djece iz romske populacije. Jedinstvena ocjena svih učesnika diskusije je da je napredak u Crnoj Gori u ovoj oblasti postignut zahvaljujući ogromnoj i kontinuiranoj podršci UNICEF-a.

Ana Dautović, šefica programa za monitoring dječjih prava u UNICEF-u je dala osvrt na prilike, izazove i ključne lekcije naučene tokom implementacije Plana rada za 2017/2018. godinu. Kada

je riječ o izazovima, ukazala je na tri ključne oblasti: realizacija prava sve djece u Crnoj Gori, posebno one pogođene siromaštvom, životnim nedaćama i isključenošću; međusektorska saradnja i obezbjeđivanje dovoljnih resursa i mijenjanje štetnih društvenih normi. Među identifikovanim prilikama izdvojila je sledeće: jačanje nacionalnih sistema i osluškivanje glasa djeteta, valorizacija moći dokaza i podsticanje inovacija radi osnaživanja adolescenata. Podsjetila je da se rezultati MICS Istraživanja višestrukih pokazatelja o stanju prava djece i porodica u Crnoj Gori kojim je obuhvaćeno 7.000 domaćinstava očekuju u II kvartalu ove godine i da će značajno doprinijeti sagledavanju sadašnjeg stanja i planiranju daljih aktivnosti. Među ključnim izazovima izdvajaju se: raskorak u realizaciji, što je uobičajeno za društva u tranziciji i mobilizacija resursa, a temeljni izazovi su: dječje siromaštvo (32% djece u Crnoj Gori je siromašno), visok nivo tolerancije na nasilje nad djecom (55% odraslih u Crnoj Gori opravdava tjelesno kažnjavanje djece), 2/3 djece sa smetnjama u razvoju je na institucionalnom smještaju, a 30% djece uzrasta od 3 do 6 godina ne pohađa vrtić. Kada je riječ o sistemskim izazovima, postoji slab sistem praćenja realizacije prava djeteta, slaba svijest o ranom razvoju, kao i nedostaci u kvalitetu obrazovanja i zdravstvenoj zaštiti.

U diskusiji su učestvovali: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nebojša Kavarić, direktor Doma zdravlja u Podgorici, Ibrahim Smailović, generalni direktor Direktorata za građansko zakonodavstvo i nadzor u Ministarstvu pravde, Marina Miranović, načelnica Direkcije za građansko zakonodavstvo, Nela Krnić, koordinatorka programa za zaštitu djece u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa", Vanja Madžgalj, direktorica Britanskog savjeta, dr Miro Knežević, generalni direktor Direktorata za javno zdravlje i programsku zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja i Goran Kušević, direktor Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja.

Učesnici su se osvrnuli na potrebu usvajanja jedinstvene i precizne terminologije za djecu, mlade i adolescente, izmjene Porodičnog zakona kojim je zabranjeno fizičko kažnjavanje djece, uvođenje instituta za podršku djetetu koje učestvuje u sudskim postupcima, potrebu uspostavljanja baze podataka djece sa smetnjama u razvoju, najnovije trendove u obrazovanju djece, kao i na donošenje Protokola o prevenciji i zaštiti djece od nasilja, licenciranje pružalaca usluga za djecu i mlade u oblasti socijalne i dječje zaštite i na jačanje kapaciteta stručnih radnika zaduženih za djecu.

Nikola Vulić, koordinator programa za mlade u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori predstavio je ključne aktivnosti koje realizuju za mlade i u saradnji sa mladima. Istakao je da je oko 35% mladih i adolescenata bilo uključeno u programe UNICEF-a u Crnoj Gori, pri čemu su najmlađi učesnici imali 13, najstariji 24 godine, a 2/3 učesnika programa bile su djevojčice. Značajni programi razvoja socijalnih vještina mladih u Crnoj Gori su: UPSHIFT, U-Report, Program razvoja socio-emocionalnih vještina i Hackathon. Istakao je da je Crna Gora druga država u svijetu koja je imala UPSHIFT program- radionica zasnovana na dizajnerskom razmišljanju, dok se isti sada sprovodi u 15 država svijeta. Ukazujući na značaj osnaživanja adolescenata i njihovog učešća u društvenim procesima, zaključio je da u narednom periodu ove programe treba proširiti i stvoriti nove prilike za mlade koje treba saslušati, čuti i podržati.

Adolescenti i mladi iz Crne Gore koji su učestvovali u inicijativama kao što su *UPSHIFT*, *U-Report* i *Generation Unlimited* su predstavili svoja iskustva, njihova viđenja ključnih problema i prioritete za promjene u Crnoj Gori. Takođe, ukazali su na značaj osnaživanja saradnje za dobrobit sve djece u Crnoj Gori.

U diskusiji su učestvovali: Danijela Vujošević, savjetnica u Ministarstvu sporta i mladih, Nada Stolica, predstavnica Saveza izviđača Crne Gore, Fiona Mekluni, stalna koordinatorka sistema Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori, Osama Makavi Kogali, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i Roberta Montevechi, predstavnica UNHCR-a u Crnoj Gori.

Tokom diskusije su se osvrnuli na Predlog zakona o mladima, volonterizam i saradnju izviđača sa UNICEF-om, informisanje mladih o ciljevima održivog razvoja, zastupljenost djece romske populacije i djece sa smetnjama u razvoju u programima za mlade koje UNICEF, u saradnji sa partnerima, sprovodi u Crnoj Gori.

Mihaela Bauer, zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori je predstavila Nacrt plana rada Vlade CG i UNICEF-a za period 2019 -2020. Istakla je da se treba fokusirati na najranjivije kategorije djece. S obzirom da je razvoj djeteta osnovno ulaganje u razvoj ljudskog kapitala, isti treba da ima viši prioritet u Programu ekonomskih reformi. Ukazala je i na potrebu za racionalnim

opredjeljivanjem resursa za djecu i na važnost multisektorskog pristupa i zaključila da je neophodan holistički pristup i ubrzan napredak kako bi se ostvarili zacrtani ciljevi.

Međusektorska saradnja uključuje četiri horizontalne prioritetne oblasti: rani razvoj, vještine i osposobljavanje adolescenata, sigurne i inkluzivne zajednice i smanjenje dječjeg siromaštva. Radi postizanja vidljivih i konkretnih rezultata važni su planiranje, budžetiranje i monitoring. U Nacrtu plana rada definisani su sledeći ishodi: socijalna i dječja zaštita, kvalitetno obrazovanje i osnaživanje adolescenata i praćenje stanja prava djeteta i pristup pravdi. Prioritet je na razvoju patronažnih službi, vakcinaciji, adekvatnoj ishrani djece, suzbijanju nasilja nad djecom, poboljšanju položaja djece sa smetnjama u razvoju, roditeljstvu, budžetiranju zasnovanom na pravima djeteta, pristupu pravdi i pravdi po mjeri djeteta.

Na samom kraju pozvala je učesnike Sastanka da eventualne primjedbe i sugestije na Nacrt plana rada Vlade CG i UNICEF-a za period 2019 -2020. godina dostave do 14. februara 2019.

U diskusiji su učestvovali: Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Miloš Bulatović, predstavnik Pedagoškog centra Crne Gore, dr Senad Begić, pomoćnik direktora Instituta za javno zdravlje, Dijana Popović Gavranović, načelnica Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva, Anđa Backović, samostalna savjetnica u Zavodu za školstvo, Nela Krnić i Ida Ferdinandi, koordinatorke programa za zaštitu djece u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori i Marina Miranović, načelnica Direkcije za građansko zakonodavstvo u Ministarstvu pravde.

Učesnici su ukazali na važnost multisektorske saradnje, a zamjenica Zaštitnika je predložila zajedničko obilježavanje 30. godišnjice od usvajanja Konvencije UN o pravima djeteta. Takođe, istaknut je značaj programa "Roditeljstvo", a bilo je riječi o očekivanom usvajanju Protokola za prevenciju i sprečavanje nasilja nad djecom, obavezi prijave nasilja nad djecom nadležnim organima i važnosti razvijanja vještina kod djece i mladih koje se ne mogu steći u formalnom obrazovanju.

Završne napomene na Sastanku dali su Ivan Ivanišević, generalni direktor Generalnog direktorata za multilateralne poslove u Ministarstvu vanjskih poslova i Osama Makavi Kogali, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori.

Generalni direktor Generalnog direktorata za multilateralne poslove Ivan Ivanišević je istakao zadovoljstvo entuzijazmom i posvećenošću svih učesnika unapređenju prava djeteta u Crnoj Gori. Ukazao je na komplementarnost ciljeva Vlade Crne Gore i Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i saglasnost u vezi sa daljim pravcima djelovanja na poboljšanju poštovanja prava djeteta. Smatra da treba podstaći organizacije civilnog društva, adolescente i mlade da projektima apliciraju kod određenih fondova i organizacija radi dobijanja dodatnih sredstava koja bi koristili za unapređenje njihovih prava.

Šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Osama Makavi Kogali je saopštio da je tokom dosadašnjeg boravka u Crnoj Gori zaključio da su mladi u Crnoj Gori veoma aktivni, postavljaju brojna pitanja, žele promjene i žele da vide uzore. Takođe, od njih se može dobiti pozitivna energija, pa je važno da se čuje njihov glas, jer je zahvaljujući njima Crna Gora na pravom putu. Takođe, prisutan je konsenzus u vezi sa važnošću međusektorske saradnje u ovoj oblasti, za šta treba obezbijediti adekvatne alate, instrumente, planirati budžetska sredstva i vršiti monitoring stanja. Zaključio je da je očigledna posvećenost svih u Crnoj Gori unapređenju prava djeteta, što ga posebno raduje, a napredak u ovoj oblasti prepoznat je od svih relevantnih subjekata.

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
MOMČILA MARTINOVIĆA NA SASTANKU NA KOJEM JE PREDSTAVLJEN
NACRT STRATEGIJE ZA OSTVARIVANJE PRAVA DJETETA
U CRNOJ GORI ZA PERIOD OD 2019-2023. GODINE,
održanom u Podgorici 14. februara 2019. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode Momčilo Martinović učestvovao je na Sastanku na kojem je predstavljen Nacrt strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period od 2019-2023. godine.

Sastanak je održan u Eko zgradi Ujedinjenih nacija u Podgorici, 14. februara 2019.

Na Sastanku su učestvovala djeca i mladi, predstavnici državnih institucija, članovi Radne grupe koja je pripremila Nacrt strategije, predstavnici Savjeta za prava djeteta, nevladinih organizacija, konsultantkinja Branka Pavlović i stručni tim u Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori.

Goran Kušević, generalni direktor Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja je podsjetio da je ovo treći strateški dokument za prava djeteta u Crnoj Gori, koji se donosi nakon dva Nacionalna plana akcije za djecu iz 2004. i 2013. Ocijenio je da je Crna Gora u poslednjoj deceniji ostvarila značajan napredak u stvaranju pravnih i strateških preduslova za primjenu institucionalnih, zakonodavnih i administrativnih reformi kako bi se prava djeteta zaštitila u skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta. Takođe, od 2010. značajno je intenziviran rad na usaglašavanju domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim standardima, a poslednjih nekoliko godina usvojeni su važni sistemski zakoni u ovoj oblasti.

Strategijom za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori za period od 2019-2023. godine nastoji se odgovoriti na tri izazova: potrebe i problemi djece, mogućnosti države u oblasti prava djeteta i preporuke Komiteta UN za prava djeteta i drugih relevantnih analiza u ovoj oblasti. Ukazao je na važnost konsultacija sa djecom, srednjoškolcima iz nevladinih organizacija, Unije srednjoškolaca, predstavnicima Zlatnih savjetnika Zaštitnika i djecom osnovnoškolskog uzrasta. Podsjetio je na ključne probleme u primjeni prethodnih strateških dokumenata među kojima su: nedovoljna koordinacija različitih aktera primjene, nedovoljna interesorna i intersektorska saradnja, monitoring stanja prava djeteta koji se sprovodio samo periodično i nedostatak ljudskih, materijalnih i finansijskih resursa. Izrazio je očekivanje da će se novim strateškim okvirom za ostvarivanje prava djeteta doprinijeti rješavanju većine ovih problema.

Zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Mihaela Bauer je saopštila da će strategija predstavljati ključni dokument za promociju i zaštitu prava svih dječaka i djevojčica u Crnoj Gori. Podsjetila je da je Konvencija UN o pravima djeteta, kao dokument koji garantuje najširi obim prava svoj djeci, najviše ratifikovani dokument u istoriji. Ukazala je i na četiri principa na kojima se Konvencija temelji, a to su: pravo na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija, najbolji interes djeteta i uvažavanje mišljenja djeteta- pravo na participaciju. Svi ovi principi sadržani su u Nacrtu strategije. Smatra da poseban kvalitet Nacrtu strategije daje širok konsultativni proces sproveden sa najrazličitijim subjektima, među kojima su posebno važna djeca. Pripremljen je veoma iscrpan i sveobuhvatan, ali istovremeno i koncizan dokument. Ohrabрила je sve učesnike na međusobnu saradnju i koordinaciju aktivnosti kako bi doprinijeli daljem poboljšanju ostvarivanja prava djeteta u Crnoj Gori. Značajnim je ocijenila i sprovođenje kvalitetnog i redovnog monitoringa aktivnosti koje će biti realizovane. Zaključila je da UNICEF snažno podržava značaj koji Crna Gora posvećuje pravima djeteta.

Konsultantkinja Branka Pavlović je predstavila Nacrt strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori koji je pripremila Radna grupa sačinjena od predstavnika nadležnih ministarstava, ustanova i organizacija, a cjelokupni proces realizovan je uz tehničku pomoć Ministarstva rada i socijalnog staranja, Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori i konsultantkinje Pavlović.

Osnov za pripremu novog strateškog dokumenta za djecu u Crnoj Gori, čije usvajanje se očekuje do kraja drugog kvartala 2019. bile su preporuke sadržane u Zaključnim zapažanjima Komiteta UN za prava djeteta, Alternativni izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o Drugom i Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN o pravima djeteta, Odgovori države Crne Gore na pitanja iz Drugog i Trećeg periodičnog izvještaja, Alternativni izvještaj o implementaciji preporuka UN Komiteta za prava djeteta koji je pripremila NVO „Centar za prava djeteta“, Izvještaj o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. i Analiza implementacije prethodna dva Nacionalna plana akcije za djecu. Pored analize dokumentacije u izradi strategije sproveden je konsultativni proces u kojem su učestvovali predstavnici: Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva vanjskih poslova, Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu, Savjeta za prava djeteta, Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, Zavoda za statistiku, Instituta za javno zdravlje, Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva, Radne grupe za izradu Nacrtu strategije, UNICEF-a, nevladinih organizacija i 95 djece i mladih.

Zajedničkim preporukama iz svih analiziranih dokumenata sugerisano je da treba reformisati institucionalnu strukturu Savjeta za prava djeteta, uspostaviti model konsultacija sa djecom o pitanjima kojima se Savjet bavi, osnažiti nacionalni jedinstveni sistem kontinuiranog prikupljanja podataka o pravima djeteta i mehanizama njihovog dijeljenja, uspostaviti jasne procedure informisanja, konsultovanja i učešća aktera u odlučivanju i u pripremi novog strateškog dokumenta za ostvarivanje

prava djeteta. Takođe, naglasak sa zakonodavnog i strateškog okvira treba pomjeriti na poboljšanje njihove primjene u praksi i obezbijediti jednak pristup ostvarivanju prava za osjetljive grupe djece. Pored navedenog, potrebno je uspostaviti savremen i koncizan sistem monitoringa ostvarivanja prava djeteta i obezbijediti međusektorsku koordinaciju u ostvarivanju prava djeteta i monitoringu stanja, povećati svijest javnosti o pravima djeteta, alocirati dovoljne ljudske, tehničke i finansijske resurse za ostvarivanje prava djeteta i monitoring stanja, obezbijediti strategije za prelazak sa međunarodnih, donatorskih izvora finansiranja na lokalno ili nacionalno finansiranje i povećati obim pružanja usluga NVO u oblasti prava djeteta i kvalitet tih usluga.

Nacrt strategije sadrži analizu aktuelnog stanja prava djeteta u Crnoj Gori, viziju ostvarivanja prava djeteta, strateške, operativne ciljeve i ključne aktivnosti nadležnih organa i tijela zaduženih za sprovođenje operativnih ciljeva. Takođe, planirano je da se utvrdi način izvještavanja i evaluacije Strategije, koju će pratiti Akcioni plan sa procjenom troškova. U Akcionom planu biće sadržana početna vrijednost, ciljana vrijednost na polovini i ciljana vrijednost koja se želi postići na kraju sprovođenja strateškog dokumenta.

Dokument je pripremljen u skladu sa Metodologijom razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata koju je Vlada Crne Gore utvrdila 2018. godine. Nacrtom strategije definisana je vizija kojom je utvrđeno da djeca imaju mogućnost da u Crnoj Gori ostvaruju svoja prava, osjećaju se uvažanim i bezbjednim građanima i prihvataju vrijednosti i odgovornost koje doprinose prosperitetu društva. Takođe, Crna Gora ulaže u djecu kao najvredniji kapital, podstiče ih da aktivno učestvuju u društvenom životu i razvijaju svoje potencijale. Istakla je da je Strategija krovni nacionalni dokument za djecu, da je sveobuhvatna, jer se odnosi na sva prava djece definisana Konvencijom UN o pravima djeteta, a takođe je multisektorski i multiresorski dokument.

Definisana su tri strateška cilja: unaprijediti interesornu i intersektorsku saradnju i druge ključne uslove za ostvarivanje prava djeteta, spriječiti sve oblike nasilja nad djecom i poboljšati ostvarivanje posebnih mjera zaštite djece i poboljšati dostupnost i kvalitet socijalne i zdravstvene zaštite i obrazovanja za svu djecu. U okviru njih predloženo je 11 operativnih ciljeva. Za prvi strateški cilj definisani su sledeći operativni ciljevi: unaprijeđeno sprovođenje svih procesa u vezi sa podacima o djeci, uključujući njihovu interesornu i intersektorsku razmjenu i poboljšana primjena zakonodavno-strateškog i finansijskog okvira i koordinacija svih aktera u ostvarivanju i monitoringu prava djece. U okviru drugog strateškog cilja definisana su tri operativna cilja: poboljšana prevencija svih vrsta nasilja nad djecom i podrška djeci žrtvama, unaprijeđena podrška djeci lišenoj porodičnog okruženja i djeci na koju se primjenjuju posebne mjere zaštite i sprovedene prethodne preporuke Komiteta UN o pravima djeteta u vezi sa Fakultativnim protokolom o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji i Fakultativnog protokola o učešću djece u oružanim sukobima. Za treći strateški cilj definisano je šest operativnih ciljeva: obezbijeden efektivan sistem alternativne brige za djecu lišenu porodičnog okruženja, unaprijeđena podrška djeci sa smetnjama u razvoju i drugoj djeci iz osjetljivih grupa i adolescentima u ostvarivanju besplatne i blagovremene zdravstvene zaštite, smanjeno materijalno siromaštvo djece, povećan nivo obrazovnih postignuća sve djece i dostupnost obrazovanja djeci iz osjetljivih grupa, unaprijeđen pristup djece kvalitetnim kulturnim i medijskim sadržajima i unaprijeđena podrška ranom razvoju djeteta.

Utvrđene su i tri vrste indikatora: indikatori uticaja za koje će potencijalni izvor biti zvanična državna statistika, Institut za javno zdravlje i resorna ministarstva, indikator učinka za koje će potencijalni izvor biti zvanična državna statistika, Institut za javno zdravlje, resorna ministarstva i transmonetna baza i indikator rezultata na osnovu podataka institucija zaduženih za sprovođenje aktivnosti.

Konsultantkinja Branka Pavlović je saopštila da su do sada dobili određeni broj tehničkih i suštinskih sugestija na Nacrt strategije. Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore je sugerisao da se skрати analiza stanja, smanji broj prioriteta, definišu tri strateška i deset operativnih ciljeva i da se formulišu indikatori nakon sprovođenja određenih izmjena.

Osvrt na predstavljeni Nacrt strategije dali su: poslanik Momčilo Martinović, član Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, Snežana Mijušković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Sonja Perišić, samostalna savjetnica u Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima, Dijana Popović- Gavranović, načelnica Stručne službe Vrhovnog državnog tužilaštva, Jelena Gluščević, predstavnik NVO „Centar za prava djeteta“, Andrea Mićanović i Jelena Dobričanin, predstavnice Unije srednjoškolaca, Anđela Radovanović, predstavnik NVO „Udruženje mladih sa

hendikepom“ i Nela Krnić, koordinatorka programa socijalne i dječje zaštite u Predstavništvu UNICEF-a.

Poslanik Momčilo Martinović je saopštio da je Odbor za ljudska prava i slobode i u dosadašnjem periodu, kroz saradnju sa nadležnim institucijama i Predstavništvom UNICEF-a u Crnoj Gori, dao značajan doprinos unapređenju prava djeteta u Crnoj Gori. Podsjetio je na nedavno održano Konsultativno saslušanje predstavnika osam nadležnih institucija na temu: “Implementacija Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti preduzete na implementaciji Preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children’s Legal Centre”. Imajući u vidu važnost praćenja Zaključaka Odbora sa ovog Konsultativnog saslušanja, kao i praćenje realizacije Strategije za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori i Akcionog plana, poslanik Martinović je saopštio da će Odbor za ljudska prava i slobode, shodno Poslovnikom Skupštine Crne Gore utvrđenoj nadležnosti, doprinijeti tom procesu. Stoga će Odbor za ljudska prava i slobode planom aktivnosti za 2019. godinu, čije usvajanje se očekuje do kraja I kvartala, u sklopu kontrolne i nadzorne uloge Skupštine, utvrditi kontrolno saslušanje predstavnika institucija na državnom i lokalnom nivou, zaduženih za realizaciju aktivnosti koje će biti utvrđene Strategijom i Akcionim planom. Planirano je da se takvo kontrolno saslušanje održi u novembru 2019. povodom obilježavanja 30. godišnjice usvajanja Konvencije UN o pravima djeteta. Takođe, poslanik Martinović se osvrnuo na potrebu obezbjeđivanja finansijskih sredstava za realizaciju aktivnosti u oblasti prava djeteta navodeći da je Budžet za 2019. godinu usvojen, ali i da je predstavnica Ministarstva finansija na Konsultativnom saslušanju izrazila spremnost Ministarstva da se obezbijede sredstva resornim ministarstvima zaduženim za realizaciju aktivnosti koje se tiču prava djeteta.

Tokom diskusije ukazano je na potrebu korišćenja definicije djeteta koja je u skladu sa Konvencijom UN o pravima djeteta, važnost navođenja kratkog pregleda stanja i krajnjih ciljeva, glavnih problema, kao što su siromaštvo, dostupnost prava, nerazumijevanje od strane odraslih i vršnjaka i rješenja koja su djeca i odrasli naveli tokom konsultacija. Takođe, učesnici su mišljenja da pored Konvencije UN o pravima djeteta treba pomenuti ostala obavezujuća relevantna dokumenta koja se odnose na djecu, posebno konvencije Savjeta Evrope. Ukazano je na potrebu fokusiranja ne samo na dostupnost, već i na pristupačnost usluga za svu djecu, posebno za djecu sa smetnjama u razvoju, što će biti bazirano na modelu zasnovanom na ljudskim pravima. Takođe, ukazano je na važnost obezbjeđivanja servisa podrške u zajednici za djecu sa smetnjama u razvoju i obezbjeđivanja usluga za samostalan život. Učesnici diskusije su istakli da je potrebno proširiti i unaprijediti bazu podataka o djeci u oblasti socijalne i dječje zaštite i u pravosuđu. Istaknuta je važna uloga Skupštine u praćenju aktivnosti koje nadležni organi preduzimaju na unapređenju prava djeteta. Učesnici su saglasni da je neophodno obezbijediti dovoljno ljudskih, materijalnih i finansijskih resursa za prava djeteta. Takođe bitan je kvalitet indikatora kako bi se znalo šta će se pratiti u narednom periodu.

Finalna verzija Nacrta strategije očekuje se sredinom aprila 2019. godine nakon čega će biti organizovana javna rasprava, a potom je planirano da Vlada do kraja II kvartala 2019. usvoji ovaj dokument.

Na Sastanku je zaključeno da Strategiju za ostvarivanje prava djeteta u Crnoj Gori nakon njenog usvajanja treba prilagoditi svoj djeci, a poseban fokus treba da bude na djecu sa smetnjama u razvoju i djecu iz manjinskih grupa, kako bi i njima bila pristupačna jer je to krovni dokument za svu djecu u Crnoj Gori. Takođe, učesnici su saglasni da Strategija nije vlasništvo nijedne institucije i organizacije u Crnoj Gori, već treba da bude vlasništvo djece.

INFORMACIJA
O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
DR SUADA NUMANOVIĆA NA OKRUGLOM STOLU
„UČEŠĆE OSOBA S INVALIDITETOM U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU“,
održanom u Podgorici 26. februara 2019. godine

Član Odbora za ljudska prava i slobode dr Suad Numanović učestvovao je na Okruglom stolu “Učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu” koji je organizovalo Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, uz podršku Britanske ambasade u Podgorici.

Okrugli sto je organizovan u okviru Projekta “Dostojanstveno omogućeno glasanje” čija svrha je da podstakne i podrži bolje uslove za učešće osoba s invaliditetom u garantovanju i ostvarivanju izbornih prava kao preduslova demokratskog učešća u procesima donošenja odluka. Cilj ovog projekta je zagovaranje promjena u izbornom zakonodavstvu u dijelu garantovanja prava osoba s invaliditetom na dostojanstveno, samostalno i tajno glasanje, a aktivnosti uključuju medijsku kampanju i zagovaranje tokom izmjena izbornog zakonodavstva od strane Odbora za dalju reformu izbornog i drugog zakonodavstva, kao i učešće u radu Odbora, podnošenje konkretnih predloga za izmjene i dopune zakona, odnosno njihovo usklađivanje sa preporukama Komiteta UN za prava osoba s invaliditetom i ODIHR-a.

Na Okruglom stolu su učestvovali i poslanici Marta Šćepanović, Ervin Ibrahimović, Boris Mugoša i Anka Vukićević.

Uvodna izlaganja su imali: ambasadorica Britanske ambasade u Podgorici, N.J.E. Alison Kemp, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Siniša Bjeković, članica Odbora za dalju reformu izbornog i drugog zakonodavstva Marta Šćepanović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević Marović i predsjednik Skupštine Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore Milenko Vojičić. Konsultantkinja Udruženja mladih sa hendikepom Marina Vujačić je predstavila Analizu usaglašenosti zakona sa preporukama ODIHR-a i Komiteta UN za prava osoba s invaliditetom, koja će biti dostavljena nadležnom Odboru za dalju reformu izbornog i drugog zakonodavstva i Državnoj izbornoj komisiji.

Ambasadorica Alison Kemp je saopštila da je Okrugli sto posvećen ostvarivanju izbornih prava, ali je suština mnogo dublja, jer govori o preduslovu za demokratsko učešće u procesu donošenja odluka. Isto predstavlja još jedan korak u borbi protiv diskriminacije u nama i oko nas. Ocijenila je da je u Evropi, Velikoj Britaniji iz koje potiče i u Crnoj Gori mnogo postignuto u borbi protiv diskriminacije, ali se treba posvetiti onom što je neophodno uraditi u budućnosti. Posebnu pažnju treba usmjeriti na potrebu definisanja obavezne pristupačnosti biračkih mjesta, biračkog procesa i biračkog materijala osobama sa različitim vrstama invaliditeta kako bi se adekvatno primijenila Ustavna norma i član 29 Konvencije UN o pravima lica s invaliditetom. Istakla je da će sprovođenje svih mjera koristiti društvu kao cjelini jer puna integracija osoba s invaliditetom obogaćuje sve aspekte našeg života. Pristupačnost biračkih mjesta, procesa i materijala je samo jedan aspekt transformacije društva kojoj težimo. Pozvala je sve učesnike da izgrade svoje stavove o ovim pitanjima čime će doprinijeti promjeni sadašnjeg stanja.

Zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Siniša Bjeković je poručio da se osobama sa invaliditetom mora omogućiti samostalno ostvarivanje biračkog prava, kao i aktivno učešće u javnom i političkom životu. Istakao je potrebu da biračko pravo posmatra ne samo kao lično pravo, već i kao profesionalna i moralna obaveza. Po mnogim indikatorima, osobe sa invaliditetom se generalno suočavaju sa brojnim barijerama u okruženju koje im onemogućavaju učešće u svim društvenim procesima. Ova ograničenja utiču na njihov samostalni život i zadovoljenje osnovnih životnih potreba. Institucija Zaštitnika podržava slobodu osoba sa invaliditetom prilikom vršenja izbora i kontrole nad odlukama koje utiču na zajednički život i to putem učešća sa maksimalnim nivoom samoopredjeljenja i međuzavisnosti u okviru društva kao cjeline.

Prema nedavnim istraživanjima stiče se utisak da opšta javnost, kao i osobe sa invaliditetom na sličan način percipiraju pojedine djelove društva. Najmanji stepen ostvarivanja Ustavom zagarantovanih prava je zabilježen u području javnih zapošljavanja, pristupačnost i korišćenje objekata i infrastrukture u javnoj upotrebi, pristup obrazovanju, pristup uslugama (uključujući informacije i

komunikacije), učešće u sportskim i rekreativnim aktivnostima, pristupačnost kulturnih dobara i učešće u kulturnom životu i umjetničkom radu.

Sintagma o kojoj treba govoriti, a koja se stidljivo nameće je djelotvorna politička participacija u javnom životu osoba sa invaliditetom kao preduslov ostvarivanja pretpostavki za njihov doprinos razvoju društva kroz političke procese i pravni okvir koji bi uzeo u obzir njihove potrebe, ali i njihove potencijale. Ovako shvaćen proces podrazumijeva i jednu očiglednu, a u isto vrijeme marginalizovanu činjenicu da je svako ljudsko biće resurs koji na različite načine doprinosi razvoju društva u cjelini. U srcu sistema ljudskih prava i sloboda je jednakost i nediskriminacija svih ljudi bez obzira na bilo kakvo lično svojstvo svakog pojedinca. Da bi imali uticaja i učestvovali u odlukama relevantnim za njihovu populaciju, svim osobama sa invaliditetom se mora omogućiti da uživaju i koriste svoja prava u učešću u političkom i javnom životu, kako je i propisano članom 29 Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom i to lično ili izborom predstavnika ili političkih organizacija.

Govoreći o djelotvornoj političkoj participaciji i učešću u javnom životu, Bjeković je zaključio da nije dovoljno vezivanje za trenutak aktivnog korišćenja biračkog prava koje se odvija na sami izborni dan. Potrebno se osvrnuti na pravila upisa u birački spisak i matične registre u kojima se vodi evidencija o biračima, uključujući i moguća ograničenja. Bez upisa u birački spisak pravo glasa se ne može ostvariti, jer samo lica koja su upisana u birački spisak ostvaruju aktivno biračko pravo, a lica upisana u matične registre mogu posjedovati određena pasivna biračka prava. Zbog toga je izuzetno važno da sistem registracije birača i sistem matičnih registara budu koncipirani da svim osobama sa invaliditetom bude omogućeno da biraju i da budu birani.

Članica Odbora za dalju reformu izbornog i drugog zakonodavstva Marta Šćepanović je naglasila važnost učešća svih političkih subjekata, nevladinog sektora i predstavnika svih društvenih aktera u ovom procesu kako bi se obezbijedila veća transparentnost, ojačalo povjerenje između svih subjekata i povjerenje u izborni proces. Bez obzira na enormnu izlaznost na izborima koja ukazuje da postoji povjerenje građana u izborni proces, smatra da u svakom izbornom sistemu, pa i u našem, postoji prostor za dalje usklađivanje shodno preporukama OEBS-a po kojima je Crna Gora uvijek odgovorno postupala. Istakla je da je svima u interesu da imamo jednaku šansu u izbornom procesu, zbog čega je i političkim partijama i civilnom sektoru u interesu da se sa dovoljnom posvećenošću govori o ovim problemima, ali i da se ponude konkretna rješenja. Naglasila je da ovo pitanje nije problem samo Crne Gore, već i niza drugih država kojima OEBS upućuje preporuke. U uporednoj Analizi kojom su obuhvaćene 22 države kojima je OEBS dao preporuke u posljednje dvije godine uočava se da se i državama poput Italije, Slovenije i Austrije sugeriše usaglašavanje izbornog zakonodavstva sa Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom i preduzimanje aktivnosti na obezbjeđivanju pristupačnosti biračkih mjesta. Primjera radi, Austriji je data preporuka da se razmotre mjere kako bi se poboljšao pristup glasačima, licima sa različitim invaliditetom u svim fazama izbornog procesa, uključujući i pristup materijalima za kampanju. Kada je riječ o Sloveniji ocijenjeno je da pristupanje biračkim mjestima za lica sa invaliditetom zahtijeva intenzivnije konsultacije sa glasačima prije parlamentarnih izbora 2018 godine.

Podsjetila je da su predstavnici Udruženja mladih sa hendikepom učestvovali u radu Radne grupe za reformu izbornog zakonodavstva 2013. kada su usvojena određena rješenja koja su kasnije proglašena neustavnim. Opozicija i dio nevladinog sektora nije izrazio želju za učešće u radu Radne grupe 2017. Posebno je naglasila važnost dosledne primjene svih zakonskih rješenja. Najavila je da će se Odbor u skladu sa Planom rada detaljno baviti svim pitanjima koja se tiču reforme izbornog zakonodavstva i problemima identifikovanim u prethodnom periodu. Kada je riječ o pitanju koje se odnosi na pravo glasa osoba lišenih poslovne sposobnosti, saopštila je da očekuju angažovanje eksperta u ovoj oblasti koji bi pružio pomoć Odboru. Takođe, u planu je formiranje podgrupe koja će detaljno analizirati ovu materiju, uz podršku eksperta. Kada je riječ o pristupačnosti biračkih mjesta licima sa invaliditetom, u planu je da se donese Akcioni plan koji treba da bude realan, jer je jasno da se u ruralnim mjestima ne može odmah obezbijediti pristupačnost, ali do 2020. godine kad se očekuju izbori trebalo bi prilagoditi biračka mjesta makar u urbanim sredinama. Zaključila je da je veoma važno učešće svih subjekata u ovom procesu i izrazila nadu da će i predstavnici opozicije to shvatiti i da će nastaviti rad u Odboru.

Generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava Blanka Radošević- Marović je saopštila da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava licima sa invaliditetom pristupa sa stanovišta poštovanja ljudskih prava i sloboda.

Ministarstvo je nadležno za praćenje primjene međunarodnih standarda za zaštitu lica sa invaliditetom i preduzimanje mjera za njihovu implementaciju u pravni sistem Crne Gore. Takođe, nadležno je za praćenje i primjenu Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti. U izradi lokalnih akcionih planova saraduju sa lokalnim samoupravama i sa nevladinim organizacijama kao nezaobilaznim partnerom u rješavanju problema ovih lica. Posebno je istakla da se bave podizanjem svijesti i smanjenjem stereotipa prema licima sa invaliditetom. Podsjetila je na zakonodavni okvir u ovoj oblasti, naglašavajući da je Zakon o zabrani diskriminacije u potpunosti usklađen sa svim Direktivama i međunarodnim zakonodavstvom u ovoj oblasti. Podsjetila je na pilot projekat iz 2013. godine kada su lica sa invaliditetom u Crnoj Gori po prvi put imala mogućnost tajnog glasanja upotrebom biračkog šablona.

Predsjednik Skupštine Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore Milenko Vojičić je saopštio da dugi niz godina u Crnoj Gori ostvaruje biračko pravo- pravo izbora, ali ne samostalno, na dostojanstven način i nije siguran da li pravo ostvaruje tajno. Iako Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom koju je Crna Gora ratifikovala 2009. godine obavezuje države ugovornice da garantuju osobama s invaliditetom politička prava i mogućnost da ih uživaju na ravnopravnoj osnovi sa drugima, u praksi osobe s invaliditetom u Crnoj Gori se još uvijek bore za pravo da biraju, a kamoli da budu birani. Istakao je da je većina biračkih mjesta nepristupačna, iako su najčešće u javnim objektima koji bi morali biti pristupačni ovim licima. Određena unapređenja su postignuta izmjenama Zakona o izboru odbornika i poslanika iz marta 2014. godine, ali to nije dovoljno. Zakonom je utvrđeno da je izborna komisija dužna da na svakom biračkom mjestu obezbijedi odgovarajući šablon koji omogućava biraču sa oštećenjem vida da lično glasa. Takođe, utvrđeno je da je javni servis prilikom organizovanja i emitovanja emisija koje se odnose na sučeljavanje podnosilaca izbornih lista i kandidata dužna da obezbijedi prevod na znakovnom jeziku. Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da dostavi obavještenja o izborima u formatu dostupnom biraču s invaliditetom. Smatra da političke partije koje se finansiraju iz budžeta treba svoje kampanje da učine pristupačnim za osobe s invaliditetom. Posebno je istakao da važeće izborni zakonodavstvo ne sadrži odredbu o pristupačnosti biračkih mjesta. Podsjetio je da Odluku Ustavnog suda koji je poništio prethodnu normu Zakona o izboru odbornika i poslanika koja je propisivala da je opštinska izborna komisija prilikom određivanja biračkih mjesta dužna da vodi računa i olakša pristup biračkom mjestu licima sa invaliditetom. Naglasio je da će pravno uređenje ovog pitanja i dalje biti jedan od osnovnih zahtjeva Udruženja mladih sa hendikepom. Pozvao je Odbor za dalju reformu izbornog i drugog zakonodavstva da Zakon o izboru odbornika i poslanika i Zakon o izboru Predsjednika Crne Gore uskladi sa preporukama Komiteta UN za prava lica s invaliditetom. Zaključio je da predmet njihovog interesovanja nije samo pristupačnost biračkih mjesta, već je mnogo širi i podsjetio da su 2017. godine dostavili predlog za brisanje zakonske odredbe o poslovnoj sposobnosti kao uslova za ostvarivanje prava glasa.

Predstavljajući Analizu usaglašenosti zakona s preporukama ODIHR-a i Komiteta UN za prava osoba s invaliditetom, konsultantkinja Udruženja mladih sa hendikepom Crne Gore Marina Vujačić je podsjetila na član 29 Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom i tri ključne Preporuke Komiteta upućene Crnoj Gori 2017. godine koje se odnose na nedostatak sveobuhvatne strategije pristupačnosti, nedostatak sveobuhvatne strategije deinstitutionalizacije i segment koji se tiče učešća osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu. S obzirom da se države ugovornice Konvencije obavezuju da garantuju osobama sa invaliditetom politička prava i mogućnost da ih uživaju na ravnopravnoj osnovi sa drugima, smatra da se Crna Gora ne može pohvaliti time da lica s invaliditetom ostvaruju svoja prava po osnovu jednakosti sa drugima. Konvencija definiše da osobe sa invaliditetom moraju imati mogućnost da efikasno i potpuno učestvuju u javnom i političkom životu. Podsjetila je da Zakon o nevladinim organizacijama ne ograničava osobe sa invaliditetom na udruživanje na osnovu postojanja ograničenja poslovne sposobnosti, ali Zakon o političkim partijama i drugi izborni zakoni to propisuju. Izborni postupak, materijal i biračka mjesta moraju biti pristupačni i laki za razumijevanje i korišćenje, a kod nas obaveza da materijali budu u lako razumljivom formatu ne postoji upravo zbog uslovljenosti prava glasa poslovnom sposobnošću lica. Saopštila je da ni ona nije glasala potpuno samostalno, čime se dovodi u pitanje i tajnost glasanja. Podsjetila je da Konvencija propisuje pružanje pomoći licu sa invaliditetom na njegov zahtjev, od strane osobe koju odredi, navodeći da je isto definisano i crnogorskim Zakonom o izboru odbornika i poslanika. Posebno važnim smatra opšte obaveze država potpisnica Konvencije UN o pravima lica s invaliditetom kojima je utvrđeno da su države dužne da preduzmu sve odgovarajuće mjere, uključujući i zakonodavne, u cilju mijenjanja ili ukidanja postojećih

zakona, propisa, običaja i prakse koje predstavljaju diskriminaciju prema osobama sa invaliditetom. Takođe, države su dužne da se uzdržavaju od svih postupaka ili prakse koji nijesu u skladu sa Konvencijom, kao i da obezbijede da državni organi i institucije djeluju u skladu sa Konvencijom. Smatra da osobe sa invaliditetom moraju biti konsultovane neposredno ili preko predstavnika u nevladinim organizacijama i moraju biti uključene u sve procese koji ih se tiču. Ocjena pristupačnosti biračkih mjesta ne može se raditi bez učešća osoba s invaliditetom i Ministarstva održivog razvoja i turizma. U praksi poslovna sposobnost se ne oduzima samo osobama sa intelektualnim ili psiho-socijalnim invaliditetom, već i osobama sa senzornim ili fizičkim oštećenjem i to isključivo na osnovu medicinske dokumentacije, a ne postoji baza podataka o broju osoba kojima je oduzeta poslovna sposobnost. Podsjetila je da je Komitet UN za prava osoba sa invaliditetom izrazio svoju zabrinutost što redovno nije vršena revizija rješenja o oduzimanju poslovne sposobnosti. Zakon i podzakonski akti ne definišu obaveznu boju glasačkog šablona, što bi, po njenom mišljenju, trebalo definisati. Takođe, nije propisano koje informacije treba da budu dostupne na Brajevom pismu. Izvod iz biračkog spiska se potpisuje ručno, a nema mogućnosti da osobe s invaliditetom isti potpišu faksimilom. Kada je riječ o pravilima koje priprema Državna izborna komisije, Vujačić smatra da su u njima prepisane norme zakona bez dodatnih smjernica za njihovo sprovođenje.

U diskusiji su učestvovali poslanici dr Suad Numanović, Ervin Ibrahimović, Anka Vukićević i Boris Mugoša, predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, političkih partija i nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava lica s invaliditetom.

Učesnici su saglasni da treba mijenjati stavove o osobama s invaliditetom kako se doprinijelo promjeni stanja i postojećih praksi u ovoj oblasti. Učešće osoba s invaliditetom u svim procesima veoma je veoma važno i radi definisanja kvalitetnih rješenja neophodno je oslušivati interese svih građana Crne Gore.

Sjednica je završena u 14 sati i 10 minuta.

ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković